

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

YVES BOT

της 31ης Μαρτίου 2011¹

1. Το ζήτημα της συμβατότητας μονοπωλίου τυχηρών παιγνίων με τις ελευθερίες κυκλοφορίας που κατοχυρώνει το κοινοτικό δίκαιο έχει οδηγήσει, από τον Σεπτέμβριο του 2009, σε αρκετές αιτήσεις για την έκδοση προδικαστικών αποφάσεων που έδωσαν τη δυνατότητα στο Δικαστήριο να αποσαφηνίσει την προηγούμενη νομολογία του².

2. Από τις αποφάσεις αυτές προκύπτει, πρώτον, ότι ένα τέτοιο μονοπώλιο μπορεί να συνάδει με τις εν λόγω ελευθερίες εάν αποσκοπεί στην εξασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου προστασίας της δημόσιας τάξης και των καταναλωτών, και εάν έχει οργανωθεί και λειτουργεί έτσι ώστε να επιτυγχάνονται αποτελεσματικά οι στόχοι αυτοί.

3. Προκύπτει, στη συνέχεια, ότι άδεια του εν λόγω μονοπωλίου μπορεί να παραχωρηθεί όχι μόνο σε δημόσια επιχείρηση, αλλά και σε ιδιωτική³. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση, η παραχώρηση του μονοπωλίου πρέπει να πραγματοποιείται τηρουμένης της αρχής της

ίσης μεταχειρίσεως και της υποχρεώσεως διαφάνειας, εκτός εάν η παραχώρηση του εν λόγω μονοπωλίου στην ιδιωτική επιχείρηση συνιστά «εσωτερική» παραχώρηση⁴.

4. Στον συγκεκριμένο τομέα των διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων, η δημιουργία μονοπωλίων δικαιολογήθηκε επιπροσθέτως για λόγους που ανάγονται στους ειδικούς κινδύνους που ενέχουν τα παίγνια αυτά⁵.

5. Περαιτέρω, το Δικαστήριο επισήμανε ότι το κράτος μέλος δεν ήταν υποχρεωμένο να αναγνωρίσει άδεια εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων που παραχωρήθηκε από άλλο κράτος μέλος στο έδαφός του οποίου είναι εγκατεστημένος ο παρέχων τα εν λόγω παιχνίδια⁶.

6. Η παρούσα αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως του Bezirksgericht Linz (Αυστρία), που περιήλθε στο Δικαστήριο στα

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — Αποφάσεις της 8ης Σεπτεμβρίου 2009, C-42/07, Liga Portuguesa de Futebol Profissional και Bwin International (Συλλογή 2009, σ. I-7633), της 3ης Ιουνίου 2010, C-203/08, Sporting Exchange (Συλλογή 2010, σ. I-4695), C-258/08, Ladbrokes Betting & Gaming και Ladbrokes International (Συλλογή 2010, σ. I-4757), της 8ης Σεπτεμβρίου 2010, C-409/06, Winner Wetten (Συλλογή 2010, σ. I-8015), C-316/07, C-358/07 έως C-360/07, C-409/07 και C-410/07, Stoß κ.λπ. (Συλλογή 2010, σ. I-8069), και C-46/08, Carmen Media Group (Συλλογή 2010, σ. I-8149), καθώς και της 9ης Σεπτεμβρίου 2010, C-64/08, Engelmann (Συλλογή 2010, σ. I-8219).

3 — Προπαρατεθείσες αποφάσεις Sporting Exchange (σκέψη 48), καθώς και Stoß κ.λπ. (σκέψη 81).

4 — Απόφαση Sporting Exchange, προπαρατεθείσα (σκέψη 59).

5 — Προπαρατεθείσες αποφάσεις Liga Portuguesa de Futebol Profissional και Bwin International (σκέψεις 69 έως 72), καθώς και Carmen Media Group (σκέψεις 102 και 103).

6 — Προπαρατεθείσες αποφάσεις Liga Portuguesa de Futebol Profissional και Bwin International (σκέψη 69), Sporting Exchange (σκέψη 33), καθώς και Ladbrokes Betting & Gaming και Ladbrokes International (σκέψη 54).

τέλη Αυγούστου του 2009, δηλαδή πριν την έκδοση των προπαρατεθεισών αποφάσεων, έχει ως αντικείμενο την εξέταση της συμβατότητας της αυστριακής νομοθεσίας που έχει εφαρμογή στις ηλεκτρονικές λαχειοφόρους αγορές με την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.

7. Βάσει της νομοθεσίας αυτής, η παροχή των εν λόγω παιχνιδιών σε πρόσωπα που κατοικούν στην Αυστρία υπόκειται σε μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως που παραχωρείται για περίοδο 15 ετών κατ' ανώτατο όριο σε ιδιωτική επιχείρηση η οποία πρέπει να πληροί αρκετές προϋποθέσεις. Πρέπει να είναι, μεταξύ άλλων, κεφαλαιουχική εταιρία με έδρα στην Αυστρία και δεν επιτρέπεται να ιδρύσει υποκατάστημα στην αλλοδαπή.

8. Το αιτούν δικαστήριο θέτει αρκετά ερωτήματα με σκοπό να κρίνει εάν ένα τέτοιο μονοπώλιο και οι προϋποθέσεις που τάσσει η εθνική νομοθεσία για τη παραχώρησή του συνάδουν με το κοινοτικό δίκαιο.

9. Τα περισσότερα από τα ερωτήματα αυτά έχουν απαντηθεί από τη νομολογία και, ειδικότερα, με τις αποφάσεις που εκδόθηκαν μετά την κατάθεση της αιτήσεως περί εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως.

10. Η υπό κρίση υπόθεση προσφέρει, ωστόσο, στο Δικαστήριο την ευκαιρία να αποφανθεί περαιτέρω τη νομολογία του όσον αφορά την προϋπόθεση κατά την οποία η εταιρία στην οποία παραχωρείται η άδεια του

μονοπωλίου πρέπει να έχει την έδρα της στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους.

11. Με την προπαρατεθείσα απόφαση Engelmann, μια τέτοια προϋπόθεση, στον βαθμό που επιβλήθηκε στους ιδιοκτήτες παραδοσιακών επιχειρήσεων τυχηρών παιγνίων, όπως τα καζίνα, κρίθηκε δυσανάλογη προς τους σκοπούς του ελέγχου και της προστασίας της δημόσιας τάξης που επικαλείται η Αυστριακή Κυβέρνηση.

12. Με τις παρούσες προτάσεις, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ότι η ίδια προϋπόθεση, στην πολύ ειδική περίπτωση ενός μονοπωλίου εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών παιχνιδιών, μπορεί να δικαιολογείται.

13. Υπενθυμίζω ότι ένα καθεστώς μονοπωλίου, επειδή περιορίζει κατά πολύ τις ελευθερίες κυκλοφορίας, μπορεί να δικαιολογηθεί μόνον εάν σκοπεύει στην εξασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου προστασίας της δημόσιας τάξης και των καταναλωτών.

14. Θα ήθελα επίσης να υπενθυμίσω ότι τα διαδικτυακά τυχηρά παίγνια ενέχουν μεγαλύτερους κινδύνους από τα παραδοσιακά παιχνίδια για τη δημόσια τάξη και τους καταναλωτές και ότι μπορούν να παρέχονται εξ αποστάσεως, χωρίς την ύπαρξη υποδομής στο κράτος μέλος προορισμού, όπου θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν λεπτομερείς έλεγχοι. Θα επισημάνω ότι, σε επίπεδο κοινοτικού δικαίου, δεν υπάρχει φορέας

συνεργασίας σε ένα κράτος μέλος ο οποίος να μπορεί να ζητήσει από άλλο κράτος μέλος, στο έδαφος του οποίου είναι εγκατεστημένος ο παρέχων τα διαδικτυακά παιχνίδια, την αναγκαία συνδρομή για τους ελέγχους αυτούς.

15. Εξ αυτών συνάγεται ότι το κράτος μέλος μπορεί νομίμως να επιβάλει σε επιχείρηση στην οποία παραχωρήθηκε άδεια μονοπωλίου εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών τυχηρών παιχνιδιών στο εθνικό έδαφος να έχει την εταιρική έδρα της εντός του εν λόγω εδάφους ώστε να μπορεί να ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο στη δραστηριότητά της.

16. Τέλος, επισημαίνω ότι το κράτος μέλος δεν μπορεί να απαγορεύσει στον κάτοχο μονοπωλίου εκμεταλλεύσεως στο έδαφος του διαδικτυακών τυχηρών παιχνιδιών να ιδρύσει υποκατάστημα στην αλλοδαπή χωρίς να αποδεικνύει ότι το μέτρο αυτό δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος και είναι ανάλογο προς τους σκοπούς που επιδιώκει.

οδηγίας 2006/123/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά⁷.

18. Δεδομένου ότι τα τυχηρά παίγνια αποτελούν οικονομική δραστηριότητα, επιπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των ελευθεριών κυκλοφορίας, ειδικότερα του άρθρου 49 ΕΚ το οποίο απαγορεύει τους περιορισμούς της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Κοινότητας όσον αφορά τους υπηκόους των κρατών μελών που είναι εγκατεστημένοι σε χώρα της Κοινότητας άλλη από εκείνη του αποδέκτη της παροχής.

19. Δυνάμει των άρθρων 55 ΕΚ και 48 ΕΚ, το άρθρο 49 ΕΚ έχει εφαρμογή στις υπηρεσίες που παρέχονται από εταιρία που έχει συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία κράτους μέλους και έχει την καταστατική της έδρα, την κεντρική της διοίκηση ή την κύρια εγκατάστασή της εντός της Κοινότητας.

I — Το νομικό πλαίσιο

A — Το δίκαιο της Ένωσης

17. Η εκμετάλλευση τυχηρών παιχνιδιών δεν έχει μέχρι σήμερα ρυθμιστεί ή εναρμονιστεί από το κοινοτικό δίκαιο. Η δραστηριότητα αυτή εξαιρέθηκε από το πεδίο εφαρμογής της

B — Το αυστριακό δίκαιο

20. Στην Αυστρία, τα τυχηρά παίγνια ρυθμίζονται από τον ομοσπονδιακό νόμο για τα τυχηρά παίγνια (Glücksspielgesetz)⁸.

⁷ — ΕΕ L 376, σ. 36.

⁸ — BGBl. 620/1989, όπως τροποποιήθηκε εσχάτως από τον BGBl. I, 145/2006, στο εξής: GSpGs.

21. Δυνάμει του άρθρου 3 του GSpG, το δικαίωμα διοργάνωσης τυχηρών παιγνίων επιφυλάσσεται, κατ' αρχήν, στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση. Ο ομοσπονδιακός Υπουργός Οικονομικών έχει, ωστόσο, την εξουσία να συνάψει συμβάσεις παραχώρησης με ιδιώτες για την οργάνωση λαχειοφόρων αγορών και ηλεκτρονικών λαχειοφόρων αγορών.

22. Οι ηλεκτρονικές λαχειοφόρες αγορές ορίζονται, δυνάμει του άρθρου 12 bis του GSpG, στο πλαίσιο αυτό ως «λαχειοφόρες αγορές για τις οποίες η σύμβαση παιχνιδιού συνάπτεται ηλεκτρονικώς, η απόφαση για τα κέρδη ή τις απώλειες κοινοποιείται ή μεταδίδεται κεντρικά και ο συμμετέχων μπορεί να έχει πρόσβαση στα αποτελέσματα αμέσως μετά τη συμμετοχή στο παιχνίδι».

23. Δυνάμει του άρθρου 14 του GSpG, ο ομοσπονδιακός Υπουργός Οικονομικών μπορεί να χορηγήσει άδεια διοργάνωσης λαχειοφόρων αγορών και ηλεκτρονικών λαχειοφόρων αγορών. Το άρθρο 14, παράγραφος 2, του GSpG προβλέπει ότι η άδεια χορηγείται σε ένα μόνο πρόσωπο το οποίο:

— είναι κεφαλαιουχική εταιρία που έχει την έδρα της εντός της επικράτειας.

— δεν έχει ιδιοκτήτες (μετόχους) που διαθέτουν αποφασιστική επιρροή λόγω της οποίας δεν καθίσταται δυνατό να εξασφαλιστεί η αξιοπιστία από άποψη κανονιστικών ρυθμίσεων.

— διαθέτει εποπτικό συμβούλιο και εταιρικό κεφάλαιο τουλάχιστον 109 000 000 ευρώ, για το οποίο πρέπει να αποδεικνύεται επαρκώς η νόμιμη προέλευσή του.

— διορίζει διευθυντικά στελέχη τα οποία, λόγω της κατάρτισής τους, είναι επαγγελματικώς κατάλληλα, έχουν τα απαραίτητα χαρακτηριστικά και διαθέτουν την εμπειρία που απαιτείται για την ορθή εκμετάλλευση της δραστηριότητας και δεν συντρέχει στο πρόσωπό τους κανένας λόγος εξαιρέσεως βάσει του άρθρου 13 του κώδικα βιοτεχνικών, εμπορικών και βιομηχανικών επαγγελματιών.

— λαμβανομένων υπόψη των συνθηκών (ειδικότερα όσον αφορά την εμπειρία, τις γνώσεις και τα ίδια μέσα), δημιουργεί την προσδοκία ότι θα προσπορίσει στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση τα περισσότερα έσοδα (φόρος επί παραχώρησης της άδειας και εισφορές επί των στοιχημάτων), και

— για το οποίο η πιθανή σύνθεση της ομάδας στην οποία ανήκουν ο ιδιοκτήτης ή οι ιδιοκτήτες με ειδική συμμετοχή στην επιχείρηση δεν παρεμποδίζει τον αποτελεσματικό έλεγχο του κατόχου της άδειας.

24. Η άδεια μπορεί, κατ' εφαρμογή του άρθρου 14, παράγραφος 3, πρώτη περίοδος, του GSpG, να χορηγηθεί για χρονικό διάστημα

δεκαπέντε ετών κατ' ανώτατο όριο. Κατά το διάστημα ισχύος της άδειας λαχειοφόρων αγορών, το άρθρο 14, παράγραφος 5, πρώτη περίοδος, του GSpG προβλέπει ότι δεν χορηγείται καμία άλλη άδεια.

25. Δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 1, του GSpG, ο κάτοχος της άδειας δεν έχει το δικαίωμα να ιδρύσει υποκατάστημα εκτός Αυστρίας. Περαιτέρω, για να αποκτήσει ο κάτοχος της άδειας ειδικές συμμετοχές σε άλλες εταιρίες απαιτείται έγκριση του ομοσπονδιακού Υπουργού Οικονομικών. Δυνάμει του άρθρου 15 bis του GSpG, η εν λόγω άδεια απαιτείται επίσης για την παράταση της δραστηριότητας του κατόχου της άδειας και πρέπει να χορηγείται μόνον εάν δεν υπάρχει κίνδυνος μείωσης των εσόδων της ομοσπονδιακής κυβερνήσεως που προέρχονται από τον φόρο επί της παραχώρησης της άδειας ή από τις εισφορές επί των στοιχημάτων.

26. Ο κάτοχος της άδειας πρέπει, εξάλλου, δυνάμει του άρθρου 18, παράγραφος 1, του GSpG, να κοινοποιεί κάθε χρόνο στον ομοσπονδιακό Υπουργό Οικονομικών τους συμμετέχοντες στο εταιρικό του κεφάλαιο.

27. Η οργάνωση τυχηρών παιγνίων με σκοπό το κέρδος από πρόσωπο που δεν διαθέτει άδεια εκμεταλλεύσεως διώκεται ποινικώς βάσει του άρθρου 168 του αυστριακού Ποινικού Κώδικα (Strafgesetzbuch).

II — Τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

28. Οι J. Dickinger και F. Ömer, Αυστριακοί υπήκοοι, είναι οι ιδρυτές του πολυεθνικού ομίλου διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων bet-at-home.com. Η μητρική εταιρία του ομίλου αυτού είναι η bet-at-home.com AG, εταιρία γερμανικού δικαίου που εδρεύει στο Ντίσελντορφ (Γερμανία). Μεταξύ των θυγατρικών εταιριών της bet-at-home.com AG καταλέγεται η bet-at-home.com Entertainment GmbH, εταιρία αυστριακού δικαίου. Αυτή έχει την έδρα της στο Λιντς (Αυστρία) και δραστηριοποιείται στους τομείς των υπηρεσιών αυτόματης επεξεργασίας δεδομένων και της τεχνολογίας πληροφοριών. Διαθέτει, εξάλλου, άδεια ισχύουσα για τα αθλητικά στοιχήματα βάσει του αυστριακού δικαίου. Περαιτέρω, η εν λόγω εταιρία ίδρυσε μία θυγατρική, την bet-at-home.com Holding Ltd, υπαγόμενη στο δίκαιο της Μάλτας. Η τελευταία, ίδρυσε με τη σειρά της τρεις θυγατρικές, την bet-at-home.com Internet Ltd, την bet-at-home.com Entertainment Ltd και την bet-at-home.com Internationale Ltd, εταιρίες υπαγόμενες στο δίκαιο της Μάλτας, οι οποίες εδρεύουν όλες στη Μάλτα.

29. Δύο από αυτές τις μαλτέζικες εταιρίες, η bet-at-home.com Entertainment Ltd. και η bet-at-home.com Internationale Ltd. διοργανώνουν διαδικτυακά τυχηρά παίγνια και αθλητικά στοιχήματα. Η πρώτη εταιρία διαθέτει, συναφώς, μαλτέζικη άδεια («Class One Remote Gaming License») ισχύουσα για διαδικτυακά τυχηρά παίγνια και η δεύτερη μαλτέζικη άδεια («Class Two Remote Gaming License») ισχύουσα για διαδικτυακά

αθλητικά στοιχήματα. Τα τυχηρά παίγνια και τα αθλητικά στοιχήματα προσφέρονται από τις δύο αυτές μαλτέζικες εταιρίες μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας bet-at-home.com. Ο διαδικτυακός αυτός τόπος είναι διαθέσιμος στα ισπανικά, στα γερμανικά, στα ελληνικά, στα αγγλικά, στα ιταλικά, στα ουγγρικά, στα ολλανδικά, στα πολωνικά, στα σλοβενικά, στα τουρκικά και στα ρωσικά, αλλά όχι στα μαλτέζικα. Στην εν λόγω διαδικτυακή διεύθυνση προτείνονται, μεταξύ άλλων, τυχηρά παίγνια όπως το πόκερ, το μπλακ τζακ, ο μπακαράς, η ρουλέτα καθώς και παιχνίδια σε μηχανήματα με εικονικά χρήματα. Η συμμετοχή σε όλα αυτά τα παιχνίδια είναι δυνατή χωρίς κανένα περιορισμό ως προς το ύψος του στοιχηματιζόμενου ποσού.

30. Η εκμετάλλευση της διαδικτυακής πλατφόρμας www.better-at-home.com εξασφαλίζεται αποκλειστικά μέσω της bet-at-home.com Internet Ltd και της bet-at-home.com Entertainment Ltd. Οι μαλτέζικες αυτές εταιρίες είναι υπεύθυνες για τη διοργάνωση των παιχνιδιών. Οι συμμετέχοντες στα παιχνίδια συνάπτουν τις αντίστοιχες συμβάσεις αποκλειστικά με τις εταιρίες αυτές, οι οποίες είναι επίσης κάτοχοι των αδειών χρήσεως των λογισμικών που απαιτούνται για την εκμετάλλευση της πλατφόρμας παιχνιδιών.

31. Μέχρι τον Δεκέμβριο του 2007, η bet-at-home.com Entertainment Ltd και η bet-at-home.com Internationale Ltd χρησιμοποίησαν έναν κεντρικό υπολογιστή εγκατεστημένο στο Λιντς της Αυστρίας, τον οποίο τους διέθεσε η bet-at-home.com Entertainment GmbH, η οποία εξασφάλιζε επίσης τη συντήρηση του δικτυακού τόπου και του απαραίτητου για τα παιχνίδια λογισμικού. Μέχρι την εν λόγω ημερομηνία, η τηλεφωνική υποστήριξη των χρηστών παρείχε τις υπηρεσίες της σε όλους τους παίκτες από το Λιντς. Η παροχή όλων αυτών

των υπηρεσιών υποστηρίχθηκε χρεωνόταν στις μαλτέζικες εταιρίες.

32. Μια αυστριακή τράπεζα με έδρα το Λιντς χρησιμοποιούνταν, εξάλλου, ως τραπεζικός ενδιάμεσος για τη μεταφορά των ποσών που στοιχηματιζόνταν. Δικαιούχος του οικείου τραπεζικού λογαριασμού ήταν η μαλτέζικη εταιρία bet-at-home.com Internationale Ltd.

33. Βάσει των πραγματικών αυτών περιστατικών, κινήθηκε ποινική δίωξη κατά των J. Dickinger και F. Ömer για παράβαση του άρθρου 168 του αυστριακού Ποινικού Κώδικα, επί της οποίας το αιτούν δικαστήριο κλήθηκε να αποφανθεί πρωτοδίκως.

34. Απαντώντας σε ερώτηση του Δικαστηρίου, η Αυστριακή Κυβέρνηση διευκρίνισε ότι οι J. Dickinger και F. Ömer διώκονταν στην υπόθεση της κύριας δίκης για πράξεις τους κατά την άσκηση των καθηκόντων τους στην αυστριακή εταιρία bet-at-home.com Entertainment GmbH. Κατά την κυβέρνηση αυτή, το κατηγορητήριο έχει ως εξής:

«Οι Jochen Dickinger και Franz Ömer διέπραξαν, ως υπεύθυνοι της [...] bet-at-home.com Entertainment GmbH, από την 1η Ιανουαρίου 2006 μέχρι σήμερα, το αδίκημα της διοργανώσεως τυχηρών παιχνιδιών βάσει του άρθρου 168, παράγραφος 1, του Ποινικού Κώδικα προς όφελος της εταιρίας παρέχοντας διαδικτυακά παιχνίδια για τα οποία τα κέρδη και οι απώλειες εξαρτώνται αποκλειστικώς ή κυρίως από την τύχη ή απαγορεύονται ρητά [...]».

35. Ενώπιον του Bezirksgericht Linz, οι J. Dickinger και F. Ömer προέβησαν ότι η εθνική ρύθμιση που εφαρμόζεται στα τυχηρά παίγνια αντιβαίνει στα άρθρα 43 ΕΚ και 49 ΕΚ.

36. Το Bezirksgericht Linz διατηρεί σοβαρές αμφιβολίες για το κατά πόσον οι διατάξεις του αυστριακού Ποινικού Κώδικα, σε συνδυασμό με τους εφαρμοστέους στην υπό κρίση υπόθεση αυστριακούς κανόνες για τα τυχηρά παίγνια, συμβιβάζονται με το κοινοτικό δίκαιο. Συνεπώς, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) α) Έχουν τα άρθρα 43 ΕΚ και 49 ΕΚ την έννοια ότι αντιβαίνει καταρχήν στα άρθρα αυτά η ρύθμιση κράτους μέλους όπως είναι η ρύθμιση του άρθρου 3 του [GSpG], σε συνδυασμό με τα άρθρα 14, 15 και 21 του νόμου αυτού, κατά την οποία:

- η άδεια διοργάνωσης λαχειοφόρων αγορών (π.χ. λαχείων, ηλεκτρονικών λαχειοφόρων αγορών κ.λπ.) χορηγείται για περίοδο 15 ετών κατ' ανώτατο όριο και σε ένα μόνο πρόσωπο, το οποίο, μεταξύ άλλων, πρέπει να είναι κεφαλαιουχική εταιρία με έδρα στην ημεδαπή, δεν μπορεί να ιδρύει υποκατάστημα εκτός Αυστρίας, υποχρεούται να διαθέτει εταιρικό κεφάλαιο τουλάχιστον 109000000 ευρώ και δημιουργεί, λόγω των

περιστάσεων, την προσδοκία ότι θα προσπορίσει στο Αυστριακό Δημόσιο τα περισσότερα έσοδα,

- η άδεια εκμεταλλεύσεως καζίνων χορηγείται για περίοδο 15 ετών κατ' ανώτατο όριο σε 12 κατ' ανώτατο όριο πρόσωπα, τα οποία, μεταξύ άλλων, πρέπει να είναι ανώνυμες εταιρίες με έδρα στην ημεδαπή, δεν μπορούν να ιδρύουν υποκατάστημα εκτός Αυστρίας, υποχρεούνται να διαθέτουν καταβεβλημένο μετοχικό κεφάλαιο 22000000 ευρώ και δημιουργούν, λόγω των περιστάσεων, την προσδοκία ότι θα προσπορίσουν στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης τα περισσότερα έσοδα;

Τα ερωτήματα αυτά ανακύπτουν κυρίως στο ακόλουθο πλαίσιο: [...] η Casinos Austria AG είναι κάτοχος και των δώδεκα αδειών εκμεταλλεύσεως καζίνο, οι οποίες παραχωρήθηκαν στις 18 Δεκεμβρίου 1991 για την ανώτατη διάρκεια των 15 ετών και των οποίων η διάρκεια ισχύος έχει παραταθεί εν τω μεταξύ χωρίς να διεξαχθεί δημόσιος διαγωνισμός ή να πραγματοποιηθεί καμία σχετική δημόσια γνωστοποίηση.

- β) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως: Μπορεί μια τέτοια ρύθμιση να θεωρηθεί δικαιολογημένη από

λόγους δημόσιου συμφέροντος για τον περιορισμό των τυχηρών παιγνίων ακόμη και στην περίπτωση που οι κάτοχοι των αδειών εκμεταλλεύσεως ασκούν, υπό συνθήκες οιοσεί μονοπωλίου, επεκτατική πολιτική στον τομέα των τυχηρών παιγνίων πραγματοποιώντας έντονες διαφημιστικές εκστρατείες;

- γ) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως: Πρέπει το αιτούν δικαστήριο, κατά την εξακρίβωση της αναλογικότητας μιας τέτοιας ρυθμίσεως, σκοπός της οποίας είναι η πρόληψη της εγκληματικότητας μέσω της επιβολής ελέγχου στους επιχειρηματίες που δρουν στον εν λόγω τομέα και της οριοθέτησης των δραστηριοτήτων των τυχηρών παιγνίων κατά τρόπο που οι εν λόγω δραστηριότητες να υπόκεινται στους ελέγχους αυτούς, να λάβει υπόψη ότι η ρύθμιση καλύπτει επίσης τους παρέχοντες διασυνοριακές υπηρεσίες οι οποίοι, ούτως ή άλλως, υπόκεινται στο κράτος μέλος της εγκατάστασής τους σε αυστηρές υποχρεώσεις και αυστηρούς ελέγχους, που συναρτώνται προς την άδεια εκμεταλλεύσεως που κατέχουν;

- 2) Έχουν οι θεμελιώδεις ελευθερίες της Συνθήκης ΕΚ, και ειδικότερα η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών κατά το άρθρο 49 ΕΚ, την έννοια ότι, παρά το γεγονός ότι τα κράτη μέλη εξακολουθούν καταρχήν να έχουν την αρμοδιότητα να θεσπίζουν την ποινική νομοθεσία τους, ακόμη και οι ποινικές διατάξεις των κρατών μελών πρέπει να εξετάζονται με γνώμονα το

κοινοτικό δίκαιο, εφόσον είναι ικανές να απαγορεύουν ή να εμποδίζουν την άσκηση μιας από τις θεμελιώδεις ελευθερίες;

- 3) α) Έχει το άρθρο 49 ΕΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 10 ΕΚ, την έννοια ότι οι έλεγχοι που διεξάγονται στο κράτος στο οποίο είναι εγκατεστημένος ο παρέχων τις υπηρεσίες και τα εχέγυα που παρέχονται στο κράτος αυτό πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο κράτος της παροχής των υπηρεσιών κατ' εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης;
- β) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως: Έχει το άρθρο 49 ΕΚ περαιτέρω την έννοια ότι, σε περίπτωση περιορισμού της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών από λόγους δημόσιου συμφέροντος, πρέπει να εξακριβώνεται κατά πόσον το δημόσιο αυτό συμφέρον εξυπηρετείται ήδη επαρκώς από τη νομοθεσία και τους ελέγχους στους οποίους υπόκειται ο παρέχων υπηρεσίες στο κράτος στο οποίο είναι εγκατεστημένος;
- γ) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως: Πρέπει, κατά την εξακρίβωση της αναλογικότητας μιας διατάξεως κράτους μέλους που προβλέπει την επιβολή ποινής για τη διασυνοριακή προσφορά υπηρεσιών σχετικών με τυχηρά παίγνια εφόσον δεν έχει χορηγηθεί ημεδαπή άδεια, να λαμβάνεται υπόψη ότι τα πολιτικές φύσεως συμφέροντα τα οποία προβάλλει το κράτος της παροχής υπηρεσιών ως δικαιολογητικό λόγο για τον περιορισμό της θεμελιώδους ελευθερίας λαμβάνονται ήδη επαρκώς υπόψη στο κράτος εγκατάστασεως χάρη στην εφαρμογή μιας αυστηρής

διαδικασίας χορηγήσεως αδειών και επιτηρήσεως;

- δ) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως: Έχει το αιτούν δικαστήριο συναφώς την υποχρέωση να λάβει υπόψη, στο πλαίσιο της εξακριβώσεως της αναλογικότητας του περιορισμού αυτού, ότι οι σχετικές διατάξεις του κράτους εγκαταστάσεως του παρέχοντος υπηρεσίες προβλέπουν περισσότερους ελέγχους από ό,τι οι διατάξεις του κράτους όπου παρέχονται οι υπηρεσίες;
- ε) Επιβάλλει περαιτέρω η αρχή της αναλογικότητας στο αιτούν δικαστήριο, σε περίπτωση που προβλέπεται, υπό την απειλή ποινής, απαγόρευση των τυχηρών παιγνίων για λόγους πολιτικής φύσεως, όπως είναι η προστασία των παικτών και η καταπολέμηση της εγκληματικότητας, την υποχρέωση να κάνει διάκριση μεταξύ των παρεχόντων υπηρεσίες που διοργανώνουν τυχηρά παίγνια χωρίς καμία άδεια και όσων αντιθέτως είναι εγκατεστημένοι σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου κατέχουν σχετική άδεια, και αναπτύσσουν τη δραστηριότητά τους ασκώντας την ελευθερία παροχής υπηρεσιών;
- στ) Πρέπει, τέλος, κατά την εξακριβωση της αναλογικότητας της διατάξεως του κράτους μέλους που απαγορεύει, υπό την απειλή ποινής, τη διασυνοριακή προσφορά υπηρεσιών σχετικών με τυχηρά παίγνια εφόσον δεν έχει χορηγηθεί καμία ημεδαπή άδεια

εκμεταλλεύσεως ή άλλη άδεια, να λαμβάνεται υπόψη αφενός το γεγονός ότι στον παρέχοντα υπηρεσίες σχετικές με τυχηρά παίγνια ο οποίος κατέχει νομότυπα άδεια εκμεταλλεύσεως σε άλλο κράτος μέλος δεν παρασχέθηκε η δυνατότητα να λάβει ημεδαπή άδεια, λόγω αντικειμενικών φραγμών στην πρόσβαση που δημιουργούν έμμεσες διακρίσεις, και αφετέρου το γεγονός ότι το επίπεδο προστασίας που παρέχει η διαδικασία χορηγήσεως αδειών και επιτηρήσεως στο κράτος εγκαταστάσεως είναι τουλάχιστον παρόμοιο με το ημεδαπό επίπεδο προστασίας;

- 4) α) Έχει το άρθρο 49 ΕΚ την έννοια ότι ο προσωρινός χαρακτήρας των παρεχόμενων υπηρεσιών αποκλείει τη δυνατότητα του παρέχοντος υπηρεσίες να αποκτήσει στο κράτος μέλος υποδοχής ορισμένη υποδομή (π.χ. έναν κεντρικό υπολογιστή) χωρίς να θεωρείται εγκατεστημένος στο κράτος μέλος αυτό;
- β) Έχει το άρθρο 49 ΕΚ περαιτέρω την έννοια ότι η επιβαλλόμενη σε ημεδαπό παρέχοντα υπηρεσίες υποστήριξης απαγόρευση διευκόλυνσης του παρέχοντος υπηρεσίες που εδρεύει σε άλλο κράτος μέλος ως προς την παροχή των υπηρεσιών του συνιστά περιορισμό της ελευθέρης παροχής υπηρεσιών ακόμη και στην περίπτωση που οι παρέχοντες υπηρεσίες υποστήριξης είναι εγκατεστημένοι στο ίδιο κράτος μέλος όπως και ένα μέρος των αποδεκτών των υπηρεσιών;»

III — Ανάλυση

37. Εισαγωγικά, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τα ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο υπερβαίνουν εν μέρει το πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης και περιλαμβάνουν ερωτήσεις που είναι προδήλως ανώφελες για την επίλυση της διαφοράς. Αυτό ισχύει, ειδικότερα, για το πρώτο ερώτημα, υπό α, δεύτερη περίπτωση, όσον αφορά το καθεστώς αδειοδοτήσεως που προβλέπει η αυστριακή νομοθεσία για την εκμετάλλευση καζίνων.

38. Όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής και όπως επιβεβαιώνεται τόσο από τα στοιχεία του φακέλου όσο και από την απάντηση της Αυστριακής Κυβερνήσεως στα αιτήματα παροχής διευκρινίσεων του Δικαστηρίου, κατά των δύο κατηγορουμένων ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ασκήθηκε ποινική δίωξη επειδή προσέφεραν διαδικτυακά τυχερά παίγνια κατά παράβαση της αυστριακής νομοθεσίας. Η διαφορά της κύριας δίκης ουδόλως αφορά την εκμετάλλευση καζίνων στην Αυστρία.

39. Προτείνω, επομένως, στο Δικαστήριο να εξετάσει τα υποβληθέντα ερωτήματα μόνο στο μέτρο που αφορούν την προσφορά διαδικτυακών τυχερών παιγνίων.

40. Ο μεγάλος αριθμός ερωτημάτων του αιτούντος δικαστηρίου συνοψίζεται, κατά τη γνώμη μου, σε τέσσερις ερωτήσεις οι οποίες προτείνω να εξεταστούν με την εξής σειρά.

41. Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί, πρώτον, αν νομοθετικές διατάξεις κράτους μέλους κολάζουσες ποινικώς τον παραβιάζοντα μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών τυχερών παιγνίων πρέπει να συνάδουν με τις ελευθερίες κυκλοφορίας και, ειδικότερα, με το άρθρο 49 ΕΚ, μολονότι η ποινική νομοθεσία υπάγεται στην αρμοδιότητα των κρατών μελών (δεύτερο ερώτημα).

42. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά, δεύτερον, εάν το άρθρο 49 ΕΚ είναι κρίσιμο για την παρούσα υπόθεση παρόλο που, αφενός, οι μαλτέζικες εταιρίες χρησιμοποιούν υποδομή, όπως ο κεντρικός υπολογιστής, εγκατεστημένη στην Αυστρία και, αφετέρου, η εταιρία που παρέχει την υποδομή αυτή είναι εγκατεστημένη σε αυστριακό έδαφος [τέταρτο ερώτημα, υπό α και β].

43. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, τρίτον, εάν το μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως που προβλέπει η εθνική νομοθεσία και οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες παραχωρείται το μονοπώλιο αυτό συνάδουν με το άρθρο 49 ΕΚ, ειδικότερα όσον αφορά τις υποχρεώσεις που υπέχουν και τους ελέγχους στους οποίους υπόκεινται οι μαλτέζικες εταιρίες στη Μάλτα [πρώτο ερώτημα, υπό α, πρώτη περίπτωση, και υπό γ, καθώς και τρίτο ερώτημα, υπό α έως στ].

44. Ζητεί, τέταρτον, να διευκρινιστεί εάν η επίδικη νομοθεσία μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένη ακόμη και στην περίπτωση που ο κάτοχος της άδειας του μονοπωλίου εφαρμόζει επεκτατική πολιτική πραγματοποιώντας έντονη διαφημιστική εκστρατεία [πρώτο ερώτημα, υπό β].

A — Η οριοθέτηση της αρμοδιότητας των κρατών μελών σε θέματα ποινικού δικαίου

μόνον επειδή εμπίπτει στο ποινικό δίκαιο του κράτους μέλους αυτού¹⁰.

45. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν ρύθμιση κράτους μέλους κολάζουσα ποινικώς τον παραβιάζοντα μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως τυχηρών παιγνίων, όπως το μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως ηλεκτρονικών λαχειοφόρων αγορών που προβλέπει η αυστριακή νομοθεσία, πρέπει να συνάδει με τις ελευθερίες κυκλοφορίας και, ειδικότερα, με το άρθρο 49 ΕΚ, μολοντί η ποινική νομοθεσία εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών.

46. Βεβαίως, τα ποινικά θέματα, κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως, υπάγονταν στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών. Εξακολουθούν να υπάγονται σε μεγάλο βαθμό, παρά τις μεταρρυθμίσεις που εισήγαγε η Συνθήκη της Λισαβώνας. Ωστόσο, κατά πάγια νομολογία, κάθε κράτος μέλος, κατά την άσκηση των αποκλειστικών αρμοδιοτήτων του, πρέπει να τηρεί τις δεσμεύσεις που ανέλαβε στο πλαίσιο της Συνθήκης ΕΚ και, ιδίως, να εγγυάται τις ελευθερίες κυκλοφορίας⁹.

47. Ως εκ τούτου, νομοθετική διάταξη κρατών μελών δεν μπορεί να εξαιρεθεί από το πεδίο εφαρμογής των ελευθεριών κυκλοφορίας και να μην απαιτείται, επομένως, η συμμόρφωση με τις ελευθερίες αυτές απλώς και

48. Αυτή η υποχρέωση συμμορφώσεως των διατάξεων του ποινικού δικαίου οι οποίες, όπως στην υπό κρίση υπόθεση, αποσκοπούν στην εξασφάλιση της διατήρησης ενός μονοπωλίου εκμεταλλεύσεως τυχηρών παιγνίων που δημιουργήθηκε για λόγους γενικού συμφέροντος αποτυπώνεται ως εξής. Εάν το εν λόγω μονοπώλιο συνάδει με το κοινοτικό δίκαιο, τότε συνάδουν με αυτό, κατ' αρχήν, και οι ποινικές κυρώσεις που αποσκοπούν στην εξασφάλιση της διατήρησής του, εκτός εάν αντιβαίνουν σε άλλους κανόνες όπως τα θεμελιώδη δικαιώματα.

49. Αντιθέτως, εάν αποδειχθεί ότι το εν λόγω μονοπώλιο είναι αντίθετο προς μια ελευθερία κυκλοφορίας, οι ποινικές διατάξεις που αποσκοπούν στη διασφάλιση της διατήρησης του μονοπωλίου αυτού πρέπει να παραμείνουν ανεφάρμοστες. Συγκεκριμένα, κατά πάγια νομολογία, ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να επιβάλλει ποινικές κυρώσεις για τη μη εκπλήρωση προϋποθέσεως διοικητικής φύσεως, οσάκις το οικείο κράτος μέλος, κατά παράβαση του κοινοτικού δικαίου, αποκλείει ή καθιστά αδύνατη την εκπλήρωση αυτής της προϋποθέσεως¹¹.

50. Επομένως, στο υπό εξέταση ερώτημα προτείνω να δοθεί η απάντηση ότι ρύθμιση κράτους μέλους κολάζουσα ποινικώς τον

⁹ — Βλ., π.χ., στον τομέα της άμεσης φορολογίας, απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2007, C-101/05, A (Συλλογή 2007, σ. I-11531, σκέψη 19 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία)· όσον αφορά την αρμοδιότητα των κρατών μελών οργάνωσης του συστήματός τους κοινωνικής ασφάλισης, απόφαση της 28ης Απριλίου 1998, C-158/96, Kohl (Συλλογή 1998, σ. I-1931, σκέψεις 15, 16 και 21), καθώς και, στον τομέα της υγείας, απόφαση της 16ης Μαΐου 2006, C-372/04, Watts (Συλλογή 2006, σ. I-4325, σκέψη 92).

¹⁰ — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 1989, 186/87, Cowan (Συλλογή 1989, σ. 195, σκέψη 19).

¹¹ — Απόφαση της 6ης Μαρτίου 2007, C-338/04, C-359/04 και C-360/04, Placanica κ.λπ. (Συλλογή 2007, σ. I-1891, σκέψη 69).

παραβιάζοντα μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως τυχηρών παιγνίων, όπως το μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως ηλεκτρονικών λαχειοφόρων αγορών που προβλέπει η αυστριακή νομοθεσία, πρέπει να συνάδει με τις ελευθερίες κυκλοφορίας και, ειδικότερα, με το άρθρο 49 ΕΚ, μολοντί η ποινική νομοθεσία εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών.

B — Λυσιτέλεια του άρθρου 49 ΕΚ στην υπό κρίση υπόθεση

51. Το αιτούν δικαστήριο έχει αμφιβολίες όσον αφορά το κατά πόσον η υπόθεση της οποίας έχει επιληφθεί εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 49 ΕΚ.

52. Με το τέταρτο ερώτημα, υπό α, ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 49 ΕΚ έχει την έννοια ότι η εκμετάλλευση διαδικτυακών παιχνιδιών από επιχειρηματία εγκατεστημένο σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος μέλος προορισμού μπορεί να θεωρηθεί ως προσωρινού χαρακτήρα και αν εμπίπτει επομένως στο άρθρο αυτό η περίπτωση κατά την οποία ο εν λόγω επιχειρηματίας χρησιμοποιεί υποδομή επικοινωνίας, όπως ο κεντρικός υπολογιστής και το τηλεφωνικό κέντρο, εγκατεστημένη στο κράτος μέλος προορισμού και την υποδομή αυτή του την παρέχει τρίτη εταιρία.

53. Με το τέταρτο ερώτημα, υπό β, ερωτά, στη συνέχεια, αν το άρθρο 49 ΕΚ έχει την έννοια ότι ρύθμιση κράτους μέλους η οποία

απαγορεύει σε παρόχους εγκατεστημένους στο εθνικό έδαφος να παρέχουν σε εταιρίες εγκατεστημένες σε άλλο κράτος μέλος την υποδομή για να προτείνουν διαδικτυακά τυχηρά παίγνια σε πρόσωπα που διαμένουν στο έδαφός τους συνιστά περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών.

1. Η περίπτωση της χρήσεως υποδομής επικοινωνίας εγκατεστημένης στο κράτος μέλος προορισμού.

54. Κατά πάγια νομολογία, η παροχή, από επιχειρηματία εγκατεστημένο σε κράτος μέλος, διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων σε καταναλωτές που διαμένουν σε άλλο κράτος μέλος συνιστά παροχή υπηρεσιών κατά την έννοια του άρθρου 49 ΕΚ¹². Η νομολογία αυτή αποτελεί απόρροια της νομολογίας κατά την οποία η παροχή υπηρεσίας μέσω υποδομής επικοινωνίας προς αποδέκτες εγκατεστημένους σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο στο οποίο είναι εγκατεστημένος ο παρέχων τις υπηρεσίες, χωρίς ο εν λόγω παρέχων να μετακινείται σε αυτό το διαφορετικό κράτος μέλος, συνιστά παροχή υπηρεσιών¹³.

55. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί εάν το γεγονός ότι οι μαλτέζικες εταιρίες, οι οποίες παρέχουν διαδικτυακά τυχηρά παίγνια στους καταναλωτές που κατοικούν

12 — Αποφάσεις της 6ης Νοεμβρίου 2003, C-243/01, Gambelli κ.λπ. (Συλλογή 2003, σ. I-13031, σκέψη 54), καθώς και Liga Portuguesa de Futebol Profissional και Bwin International, προπαρατεθείσα (σκέψη 46).

13 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 10ης Μαΐου 1995, C-384/93, Alpine Investments (Συλλογή 1995, σ. I-1141, σκέψη 22).

στην Αυστρία, χρησιμοποιούν υποδομή, όπως έναν κεντρικό υπολογιστή και υπηρεσία παροχής βοήθειας από τηλεφώνου, η οποία τους παρέχεται από εταιρία εγκατεστημένη σε αυστριακό έδαφος συνεπάγεται ότι είναι εγκατεστημένες κατά τρόπο σταθερό και διαρκή στην Αυστρία, οπότε δεν εμπίπτουν πλέον στο άρθρο ΕΚ 49, αλλά στις διατάξεις της Συνθήκης που έχουν εφαρμογή στην ελευθερία εγκαταστάσεως.

βάσει των πληροφοριών που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο, η απάντηση πρέπει να είναι αρνητική. Συγκεκριμένα, το γεγονός απλώς ότι ο παρέχων υπηρεσίες διαδικτυακών τυχερών παιγνίων χρησιμοποιεί υποδομή επικοινωνίας που θέτει στη διάθεσή του τρίτη επιχείρηση εγκατεστημένη στο κράτος μέλος προορισμού δεν μπορεί, καθεαυτό, να αποδείξει ότι ο εν λόγω παρέχων έχει στο κράτος μέλος αυτό σταθερή εγκατάσταση όπως το πρακτορείο.

56. Το αιτούν δικαστήριο δεν αναφέρει ποιο είναι το κομβικής σημασίας ζήτημα που εγείρει το ερώτημα αυτό. Έχω τη γνώμη ότι τέτοιο ζήτημα δεν υφίσταται. Συγκεκριμένα, εάν γινόταν δεκτό ότι οι μαλτέζικες εταιρίες έχουν σταθερή εγκατάσταση στην Αυστρία και ότι είναι εγκατεστημένες εκεί κατά την έννοια των σχετικών με την ελευθερία εγκαταστάσεως διατάξεων της Συνθήκης, η εξέταση της συμμόρφωσης της επίμαχης αυστριακής νομοθεσίας υπό το πρίσμα των διατάξεων αυτών αντί των διατάξεων περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών δεν θα κατέληγε σε διαφορετικό αποτέλεσμα¹⁴. Και στις δύο περιπτώσεις, η ρύθμιση αυτή πρέπει να αναλυθεί ως περιορισμός στην άσκηση της οικείας ελευθερίας κυκλοφορίας και η αξιολόγηση της συμμόρφωσής της με το κοινοτικό δίκαιο σύμφωνα με τους δικαιολογητικούς λόγους που προέβαλε η Αυστριακή Κυβέρνηση θα οδηγούσε στο ίδιο συμπέρασμα.

58. Η περίπτωση αυτή είναι διαφορετική, κατά τη γνώμη μου, από εκείνη επί της οποίας αποφάνθηκε το Δικαστήριο με την προπαρατεθείσα απόφαση Gambelli κ.λπ. Με την απόφαση εκείνη, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι η Stanley International Betting Ltd, εταιρία βρετανικού δικαίου, είχε ασκήσει το δικαίωμά της ελεύθερης εγκαταστάσεως στην Ιταλία διότι η εν λόγω εταιρία είχε συνάψει εμπορικές συμφωνίες με Ιταλούς επιχειρηματίες ή ενδιάμεσους δυνάμει των οποίων οι τελευταίοι συγκέντρωναν και καταχωρίζαν τα στοιχήματα των Ιταλών καταναλωτών για να τα διαβιβάσουν στην εν λόγω εταιρία.

59. Το Δικαστήριο συνήγαγε ότι η Stanley International Betting Ltd ασκούσε τη δραστηριότητα συγκέντρωσης στοιχημάτων στην Ιταλία μέσω ενός δικτύου πρακτορείων¹⁵.

57. Εάν πρέπει, ωστόσο, να δοθεί απάντηση στο υπό εξέταση ερώτημα, θεωρώ ότι,

60. Στην υπό κρίση υπόθεση, από τα στοιχεία του φακέλου δεν προκύπτει ότι οι μαλτέζικες εταιρίες είχαν συνάψει με την αυστριακή εταιρία που τους παρείχε την υποδομή

14 — Βλ., συναφώς, απόφαση Gambelli κ.λπ., προπαρατεθείσα (σκέψη 59). Βλ., επίσης, απόφαση Stoß κ.λπ., προπαρατεθείσα.

15 — Σκέψη 46 της εν λόγω απόφασης.

εμπορικές συμφωνίες συνεπαγόμενες εντολή προς αυτήν να ενεργεί για τις επιχειρήσεις αυτές όπως θα έπραττε ένα πρακτορείο, σύμφωνα με τα κριτήρια που έθεσε το Δικαστήριο με την απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 1986, 205/84, Επιτροπή κατά Γερμανίας¹⁶, και επανέλαβε με τις προπαρατεθεισες αποφάσεις Winner Wetten¹⁷ και Stoß κ.λπ.¹⁸.

61. Εξάλλου, η χρήση από επιχειρηματία κεντρικού υπολογιστή που βρίσκεται σε ένα κράτος μέλος δεν συνεπάγεται ότι ο εν λόγω επιχειρηματίας ασκεί στο κράτος μέλος αυτό την οικονομική του δραστηριότητα. Συναφώς και μολονότι η οδηγία 2000/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2000, για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά («οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο»)¹⁹, αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής της τα διαδικτυακά παιχνίδια²⁰, πρέπει ενδεχομένως να υπογραμμιστεί ότι, σύμφωνα με τη δέκατη ένατη αιτιολογική σκέψη της, ο τόπος εγκαταστάσεως εταιρίας που παρέχει υπηρεσίες μέσω διαδικτυακής διεύθυνσης δεν βρίσκεται εκεί που είναι η τεχνολογία που υποστηρίζει την εν λόγω διεύθυνση ούτε εκεί που παρέχεται πρόσβαση στην εν λόγω διεύθυνση, αλλά εκεί που η εταιρία ασκεί την οικονομική της δραστηριότητα.

16 — Συλλογή 1986, σ. 3755, σκέψη 21.

17 — Σκέψη 46.

18 — Σκέψη 59.

19 — ΕΕ L 178, σ. 1.

20 — Άρθρο 1, παράγραφος 5, στοιχείο δ', τελευταία περίπτωση, της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο.

62. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, φρονώ ότι στο υπό εξέταση ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 49 ΕΚ έχει την έννοια ότι η περίπτωση κατά την οποία ο παρέχων υπηρεσίες διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων χρησιμοποιεί υποδομή επικοινωνίας, όπως κεντρικό υπολογιστή και τηλεφωνικό κέντρο, ευρισκόμενη στο κράτος μέλος προορισμού, την οποία του παρέχει τρίτη επιχείρηση, δεν αποκλείει, καθεαυτό, την εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης για την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.

63. Εντούτοις, το συγκεκριμένο πραγματικό πλαίσιο της υποθέσεως της κύριας δίκης απαιτεί, κατά τη γνώμη μου, μια συμπληρωματική απάντηση. Είναι γνωστό, πράγματι, ότι οι δύο μαλτέζικες εταιρίες που προσφέρουν διαδικτυακά τυχηρά παίγνια σε Αυστριακούς καταναλωτές χρησιμοποιώντας κεντρικό υπολογιστή και υπηρεσία παροχής βοήθειας από τηλεφώνου που τους παρέχει η εταιρία αυστριακού δικαίου, δηλαδή η bet-at-home.com Entertainment GmbH, είναι έμμεσες θυγατρικές ή «μικρές θυγατρικές» της εταιρίας αυτής. Συγκεκριμένα οι εν λόγω εταιρίες είναι θυγατρικές της bet-at-home.com Holding Ltd, εταιρίας υπαγόμενης στο δίκαιο της Μάλτας, η οποία είναι θυγατρική της αυστριακής εταιρίας.

64. Όπως ορθώς επισημαίνουν η Αυστριακή Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το άρθρο 49 ΕΚ δεν μπορεί να έχει εφαρμογή στην υπό κρίση υπόθεση στην περίπτωση που οι εν λόγω μαλτέζικες θυγατρικές έχουν αμιγώς τεχνητό χαρακτήρα, διότι έτσι αποδεικνύεται ότι συστάθηκαν απλώς και μόνο για να μπορέσει η αυστριακή μητρική εταιρία να καταστρατηγήσει την απαγόρευση

εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων στην Αυστρία²¹.

65. Τούτο θα ίσχυε εάν οι εν λόγω θυγατρικές δεν ασκούσαν οποιαδήποτε πραγματική οικονομική δραστηριότητα. Όπως υπενθύμισε το Δικαστήριο με την απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2006, C-196/04, Cadbury Schweppes και Cadbury Schweppes Overseas²², η «εγκατάσταση», υπό την έννοια των διατάξεων της Συνθήκης περί ελευθερίας εγκαταστάσεως, συνεπάγεται την πραγματική άσκηση μιας οικονομικής δραστηριότητας με τη δημιουργία μιας μόνιμης υποδομής σ' αυτό το άλλο κράτος για αόριστο χρονικό διάστημα. Κατά συνέπεια, προϋποθέτει πραγματική εγκατάσταση της ενδιαφερομένης εταιρίας στο εν λόγω κράτος και την άσκηση ουσιαστικής οικονομικής δραστηριότητας εντός αυτού²³.

66. Η πραγματική αυτή εγκατάσταση πρέπει να μπορεί να αποδειχθεί με αντικειμενικά στοιχεία, όπως το μέγεθος της επιτόπιας υποδομής της εταιρίας σε κτίρια, σε προσωπικό και σε εξοπλισμό²⁴.

67. Για τους λόγους αυτούς προτείνω στο Δικαστήριο να συμπληρώσει την προηγούμενη απάντηση προσθέτοντας ότι δεν μπορεί να γίνει επίκληση του άρθρου 49 ΕΚ στην

περίπτωση που, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, οι μαλτέζικες θυγατρικές έχουν αμιγώς τεχνητό χαρακτήρα, αποσκοπώντας στο να μπορέσει η αυστριακή μητρική εταιρία τους να καταστρατηγήσει την απαγόρευση εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών παιχνιδιών στην Αυστρία.

2. Η περίπτωση της εγκαταστάσεως των κατηγορουμένων στην Αυστρία

68. Με το τέταρτο ερώτημα, υπό β, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί εάν το άρθρο 49 ΕΚ έχει εφαρμογή στην υπό κρίση υπόθεση παρόλο που η εθνική διάταξη στην οποία στηρίζονται τα κατηγορητήρια προβάλλεται κατά των υπευθύνων εταιρίας που είναι εγκατεστημένη στο κράτος μέλος προορισμού.

69. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν παρουσιάζει δυσχέρειες. Το άρθρο 49 ΕΚ, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, έχει, κατά κάποιον τρόπο, «διπλή εφαρμογή».

70. Συγκεκριμένα, αφενός, εθνική νομοθεσία η οποία, όπως η επίμαχη αυστριακή ρύθμιση, έχει ως αποτέλεσμα να εμποδίσει εταιρία εγκατεστημένη στην Αυστρία να παράσχει σε παρέχοντες υπηρεσίες διαδικτυακών παιχνιδιών εγκατεστημένους σε άλλο κράτος μέλος την υποδομή για να προσφέρουν τα παιχνίδια τους σε αυστριακούς καταναλωτές περιορίζει το δικαίωμα αυτής της αυστριακής εταιρίας να παράσχει τις υπηρεσίες της υποστήριξης προς τους εν λόγω

21 — Απόφαση της 12ης Μαΐου 1998, C-367/96, Κεφάλας κ.λπ. (Συλλογή 1998, σ. I-2843, σκέψη 20 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

22 — Συλλογή 2006, σ. I-7995.

23 — Σκέψη 54.

24 — Σκέψη 67.

παρέχοντες υπηρεσίες. Αποτελεί συνεπώς περιορισμό της ελευθερίας παροχής υπηρεσιών της ενδιάμεσης εταιρίας²⁵.

71. Αφετέρου, η απαγόρευση από κράτος μέλος σε υπηκόους του, υπό την απειλή ποινικών κυρώσεων, να ενεργήσουν ως μεσάζοντες σε επιχείρηση εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος προκειμένου να εμποδιστεί η επιχείρηση αυτή να παράσχει τις υπηρεσίες της στο έδαφος του κράτους μέλους που θέτει την απαγόρευση συνιστά επίσης περιορισμό κατά την έννοια του άρθρου 49 ΕΚ. Συγκεκριμένα, έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της δυνατότητας της εν λόγω επιχείρησης να προτείνει τις υπηρεσίες της σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο στο οποίο είναι εγκατεστημένη και τη δυνατότητα των καταναλωτών που κατοικούν στο κράτος αυτό να έχουν πρόσβαση στις εν λόγω υπηρεσίες²⁶.

72. Επομένως, στο υπό εξέταση ερώτημα προτείνω να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 49 ΕΚ έχει την έννοια ότι ρύθμιση κράτους μέλους η οποία απαγορεύει σε παρέχοντες υπηρεσίες που είναι εγκατεστημένοι στην ημεδαπή να παράσχουν σε εταιρίες εγκατεστημένες σε άλλο κράτος μέλος την υλική υποδομή για να προτείνουν διαδικτυακά τυχηρά παίγνια σε πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος του συνιστά περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών κατά την έννοια του άρθρου αυτού.

25 — Απόφαση Gambelli κ.λπ., προπαρατεθείσα (σκέψη 58).

26 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 21ης Οκτωβρίου 1999, C-67/98, Zenatti (Συλλογή 1999, σ. I-7289, σκέψη 24), καθώς και Stoß κ.λπ., προπαρατεθείσα (σκέψη 57).

Γ — Δικαιολόγηση του μονοπωλίου και των προϋποθέσεων που επιβάλλονται στον κάτοχο της άδειας

73. Το αν οι επίμαχες ποινικές διώξεις στην υπόθεση της κύριας δίκης είναι συμβατές με το κοινοτικό δίκαιο εξαρτάται, όπως προανέφερα, από τη συμβατότητα με το κοινοτικό δίκαιο του μονοπωλίου στην προστασία του οποίου αποσκοπούν αυτές. Το αιτούν δικαστήριο έθεσε πολλά ερωτήματα για να μπορέσει να εκτιμήσει τη συμβατότητα του μονοπωλίου αυτού με το κοινοτικό δίκαιο.

74. Με το πρώτο του ερώτημα, υπό α, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν το άρθρο 49 ΕΚ απαγορεύει μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών λαχειοφόρων αγορών και τις προϋποθέσεις από τις οποίες εξαρτάται η παραχώρηση τέτοιου μονοπωλίου κατά τη σχετική ρύθμιση. Με το πρώτο ερώτημα, υπό γ, και με το τρίτο ερώτημα, υπό α έως στ, το αιτούν δικαστήριο ερωτά εάν, και ενδεχομένως σε ποιο βαθμό, πρέπει να ληφθεί υπόψη, στο πλαίσιο της εκτίμησης της αναλογικότητας της ρύθμισης αυτής, το γεγονός ότι οι πάροχοι διαδικτυακών παιχνιδιών που είναι εγκατεστημένοι σε άλλο κράτος μέλος υπέχουν σε αυτό υποχρεώσεις και υπόκεινται σε ελέγχους.

75. Προτείνω στο Δικαστήριο να εξετάσει τα ερωτήματα αυτά από κοινού. Συγκεκριμένα, οι ερωτήσεις του αιτούντος δικαστηρίου για την ύπαρξη και, ενδεχομένως, την έκταση υποχρέωσης αμοιβαίας αναγνωρίσεως των υποχρεώσεων που υπέχουν και των ελέγχων στους οποίους υπόκεινται οι μαλτέζικες εταιρίες στη Μάλτα θέτουν σε αμφισβήτηση τη νομιμότητα της δημιουργίας του επίμαχου μονοπωλίου καθώς και, σε ορισμένο βαθμό,

τη νομιμότητα της προϋποθέσεως κατά την οποία η εταιρία που κατέχει άδεια του μονοπωλίου αυτού πρέπει να έχει την έδρα της στην Αυστρία.

76. Οι ερωτήσεις αυτές του αιτούντος δικαστηρίου έχουν επομένως την έννοια ότι ζητεί να διευκρινιστεί, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 49 ΕΚ απαγορεύει ρύθμιση κράτους μέλους δυνάμει της οποίας η εκμετάλλευση διαδικτυακών λαχειοφόρων αγορών παραχωρείται σε ένα μόνο πρόσωπο, η άδεια του οποίου δεν μπορεί να υπερβεί τα δεκαπέντε έτη, ο οποίος πρέπει να είναι κεφαλαιουχική εταιρία με εταιρικό ή καταβλημένο ονομαστικό κεφάλαιο τουλάχιστον 109000000 ευρώ, να έχει την έδρα του στο κράτος μέλος αυτό και να μην έχει το δικαίωμα να ιδρύσει υποκατάστημα στην αλλοδαπή.

77. Για να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό πρέπει να εξεταστούν διαδοχικά οι διάφοροι περιορισμοί που απορρέουν από την αυστριακή νομοθεσία, δηλαδή η ύπαρξη μονοπωλίου, η διάρκειά του, η νομική μορφή της εταιρίας που κατέχει την άδεια του μονοπωλίου και το ύψος του κεφαλαίου της, η απαίτηση να έχει την έδρα της εντός του αυστριακού εδάφους και, τέλος, η απαγόρευση ίδρυσης υποκαταστήματος στην αλλοδαπή.

78. Προηγουμένως, πρέπει να υπομνησθούν οι αρχές που διατύπωσε το Δικαστήριο με τη νομολογία του στο πλαίσιο των οποίων πρέπει να πραγματοποιηθεί η εν λόγω εξέταση.

79. Κατά πάγια νομολογία, τα κράτη μέλη έχουν το δικαίωμα να θέτουν περιορισμούς στην εκμετάλλευση των τυχηρών παιγνίων στην επικράτειά τους. Τα τυχηρά παίγνια αποτελούν, πράγματι, οικονομική δραστηριότητα που μπορεί αντικειμενικά να έχει πολύ επιζήμιες συνέπειες τόσο για το κοινωνικό σύνολο, λόγω του κινδύνου οικονομικής εξαθλίωσης των παικτών ως συνέπειας της καταχρήσεως στο παιχνίδι, όσο και για τη δημόσια τάξη εν γένει, λαμβανομένων υπόψη των σημαντικών εσόδων που αποφέρουν.

80. Η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στον τομέα των τυχηρών παιγνίων μπορεί επομένως να περιοριστεί για λόγους δημόσιας τάξης, δημόσιας ασφάλειας ή δημόσιας υγείας, κατά το άρθρο 46, παράγραφος 1, ΕΚ, ή ακόμη από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, όπως είναι η πρόληψη της απάτης και η προστασία των καταναλωτών κατά της προτροπής να προβούν σε υπερβολικές δαπάνες για τυχηρά παίγνια²⁷.

81. Ελλείψει κοινοτικής εναρμόνισης και στον βαθμό που υπάρχουν στον τομέα αυτό σημαντικές διαφορές ηθικής, θρησκευτικής και πολιτιστικής φύσεως μεταξύ των κρατών μελών, εναπόκειται σε κάθε κράτος μέλος να εκτιμήσει, σύμφωνα με τη δική του κλίμακα αξιών, τις απαιτήσεις που συνεπάγεται η προστασία των εμπλεκομένων συμφερόντων²⁸.

27 — Απόφαση Liga Portuguesa de Futebol Profissional και Bwin International, προπαρατεθείσα (σκέψη 56).

28 — Ομοίως (σκέψη 57 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

82. Εντούτοις, ο περιορισμός που επιβάλλεται στις ελευθερίες κυκλοφορίας για την προστασία των συμφερόντων αυτών πρέπει να πληροί τις προϋποθέσεις της καταλληλότητας και της αναλογικότητας. Επομένως, ο περιορισμός αυτός πρέπει να είναι πρόσφορος για τη διασφάλιση της επίτευξης του σκοπού ή των σκοπών που επιδιώκει, γεγονός που συνεπάγεται ότι πρέπει να έχει συνοχή και συστηματικότητα, καθώς και αναλογικότητα²⁹.

83. Στο πλαίσιο της εκτιμήσεως της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας των διατάξεων που θεσπίζει κράτος μέλος, γίνεται δεκτό ότι το γεγονός και μόνον ότι το κράτος αυτό επέλεξε ένα σύστημα προστασίας διαφορετικό από εκείνο που υιοθέτησε άλλο κράτος μέλος δεν ασκεί καμία επιρροή, λαμβανομένης υπόψη της μη εναρμόνισης του σχετικού τομέα και της προαναφερθείσας διακριτικής ευχέρειας των κρατών μελών. Οι διατάξεις αυτές πρέπει να αξιολογούνται αποκλειστικά με γνώμονα τους σκοπούς που επιδιώκουν οι εθνικές αρχές του ενδιαφερομένου κράτους μέλους και το επίπεδο προστασίας που σκοπούν να διασφαλίσουν³⁰.

84. Στην υπό κρίση υπόθεση, από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτει ότι η επίμαχη αυστριακή νομοθεσία θεσπίστηκε για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας και την προστασία των καταναλωτών. Η εν λόγω νομοθεσία αποσκοπεί, κατά την Αυστριακή Κυβέρνηση, στην πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και στην πρόληψη της απάτης, καθώς και στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας.

Αποσκοπεί επίσης στην εγγύηση επαρκούς ασφάλειας για την καταβολή των κερδών και στην προστασία των παικτών από τις υπερβολικές δαπάνες για τυχερά παίγνια.

85. Σύμφωνα με τις προαναφερθείσες αρχές, με γνώμονα τους σκοπούς αυτούς πρέπει να εξεταστεί το κατά πόσον οι περιορισμοί που θέτει η αυστριακή ρύθμιση, στους οποίους αναφέρεται το αιτούν δικαστήριο, μπορούν να θεωρηθούν δικαιολογημένοι. Σκοπεύω να τους εξετάσω διαδοχικά.

1. Η χορήγηση άδειας μονοπωλίου εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών λαχειοφόρων αγορών

86. Όπως επισήμανα στην εισαγωγή των προτάσεών μου, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι ένα μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως τυχηρών παιγνίων μπορεί να είναι συμβατό με το κοινοτικό δίκαιο εάν έχει ως σκοπό τη διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας της δημόσιας τάξης και της προστασίας των καταναλωτών.

87. Έτσι, το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι οι δημόσιες αρχές κράτους μέλους μπορούν βεβαίως να θεωρούν ότι, στο πλαίσιο της διακριτικής ευχέρειας που διαθέτουν σχετικώς, η χορήγηση αποκλειστικών δικαιωμάτων σε δημόσιο οργανισμό του οποίου η διαχείριση υπόκειται στην άμεση εποπτεία του κράτους ή σε ιδιωτική επιχείρηση επί των δραστηριοτήτων της οποίας οι δημόσιες αρχές είναι σε θέση να ασκήσουν συστηματικό έλεγχο επιτρέπει την εξασφάλιση καλύτερων

29 — Ομοίως (σκέψεις 60 και 61).

30 — Ομοίως (σκέψη 58 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

εγγυήσεων αποτελεσματικότητας κατά την εφαρμογή της πολιτικής τους για την προστασία της δημόσιας τάξης και των καταναλωτών, από την περίπτωση που οι δραστηριότητες αυτές ασκούνται από ιδιωτικές επιχειρήσεις υπό συνθήκες ανταγωνισμού, ακόμα και αν οι επιχειρήσεις αυτές υπόκεινται σε σύστημα αδειοδοτήσεως και σε καθεστώς ελέγχου και κυρώσεων³¹.

88. Η παραχώρηση ενός μονοπωλίου μπορεί να καταστήσει δυνατό, ειδικότερα, να εξασφαλιστεί καλύτερη πρόληψη της προτροπής προς υπερβολικές δαπάνες για τυχηρά παίγνια και του κινδύνου εξαρτήσεως από ό,τι ένα σύστημα στο οποίο μπορούν να έχουν πρόσβαση στην εν λόγω αγορά περισσότεροι πάροχοι³².

89. Με άλλα λόγια, η παραχώρηση μονοπωλίου παρέχει τη δυνατότητα αποφυγής των επιβλαβών επιπτώσεων της δημιουργίας ανταγωνισμού μεταξύ των διαφόρων επιχειρήσεων, η οποία θα μπορούσε να τις παρακινήσει να ανταγωνιστούν σε εφευρετικότητα για να καταστήσουν την προσφορά τους περισσότερο ελκυστική και, με τον τρόπο αυτόν, να αυξηθούν οι δαπάνες των καταναλωτών για τα τυχηρά παίγνια³³.

90. Η νομολογία αυτή έχει εφαρμογή, κατά μείζονα λόγο, στον τομέα των διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων λόγω των επιπλέον κινδύνων που εγκυμονούν τα παιχνίδια αυτά για τη δημόσια τάξη και τους καταναλωτές³⁴.

Οι εν λόγω κίνδυνοι περιγράφονται στην προπαρατεθείσα απόφαση Carmen Media Group, ως εξής:

«102 [...] [Λ]όγω ελλείψεως άμεσης επαφής μεταξύ του καταναλωτή και του επιχειρηματία, τα προσβάσιμα μέσω διαδικτύου τυχηρά παίγνια συνεπάγονται κινδύνους διαφορετικής φύσεως και μεγαλύτερης σημασίας σε σχέση με τις παραδοσιακές αγορές τέτοιων παιχνιδιών όσον αφορά τυχόν απάτες των επιχειρηματιών εις βάρος των καταναλωτών (προαναφερθείσα απόφαση Liga Portuguesa de Futebol Profissional και Bwin International, σκέψη 70).

103. Επισημαίνεται ότι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προσφοράς τυχηρών παιγνίων μέσω Διαδικτύου μπορούν, ομοίως, να καταστούν πηγή κινδύνων διαφορετικής φύσεως και σημαντικότερων στον τομέα της προστασίας των καταναλωτών, και ιδιαίτερα των νέων και των προσώπων με ιδιαίτερη ροπή στα τυχηρά παίγνια ή προσώπων που μπορούν να αναπτύξουν τέτοια ροπή, σε σχέση με τις παραδοσιακές αγορές των παιγνίων αυτών. Εκτός από την προαναφερθείσα έλλειψη άμεσης επαφής μεταξύ του καταναλωτή και του επιχειρηματικού φορέα, η ιδιαίτερη διευκόλυνση και η διαρκής δυνατότητα προσβάσεως των προσφερομένων μέσω Διαδικτύου παιγνίων, καθώς και το τυχόν μεγάλο μέγεθος και η συχνότητα της προσφοράς αυτής διεθνούς χαρακτήρα, σε περιβάλλον το οποίο, εξάλλου, χαρακτηρίζεται από απομόνωση του παίκτη, ανωνυμία και

31 — Απόφαση Stoß κ.λπ., προπαρατεθείσα (σκέψεις 81 και 82).

32 — Ομοίως (σκέψη 81 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

33 — Απόφαση Sporting Exchange, προπαρατεθείσα (σκέψη 58).

34 — Απόφαση Liga Portuguesa de Futebol Profissional και Bwin International, προπαρατεθείσα (σκέψεις 67 έως 70).

απουσία κοινωνικού ελέγχου, αποτελούν παράγοντες δυνάμενους να ευνοήσουν την αύξηση της εξαρτήσεως από τα τυχηρά παίγνια και της υπερβολικής δαπάνης που συνδέεται με αυτά και, συνεπώς, να αυξήσουν τις συναφείς αρνητικές κοινωνικές και ηθικές συνέπειες, όπως έχει, κατά πάγια νομολογία, τονισθεί.»

εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη, εξαιτίας και μόνον της υπάρξεως τέτοιου μονοπωλίου. Μόνο στην περίπτωση που τα επίμαχα μονοπώλια κριθούν μη συμβατά με το κοινοτικό δίκαιο, θα ήταν κρίσιμο το αν υφίσταται τέτοια υποχρέωση αμοιβαίας αναγνωρίσεως των χορηγήθεισών εντός άλλων κρατών μελών αδειών³⁵.

91. Το κράτος μέλος δύναται, επομένως, να παραχωρήσει σε μία μόνο ιδιωτική επιχείρηση το δικαίωμα εκμεταλλεύσεως των διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων εντός της επικρατείας του.

92. Κατόπιν αυτού του συμπεράσματος, είναι αλυσιτελείς οι ερωτήσεις του αιτούντος δικαστηρίου ως προς την ύπαρξη και την ενδεχόμενη έκταση της υποχρέωσης του οικείου κράτους μέλους να λάβει υπόψη τις υποχρεώσεις που επιβάλλονται και τους ελέγχους στους οποίους υπόκεινται οι πάροχοι διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων στο κράτος μέλος όπου είναι εγκατεστημένοι.

93. Όπως σαφέστατα επισημαίνεται με την προπαρατεθείσα απόφαση Στοβ κ.λπ., όταν έχει συσταθεί σε κράτος μέλος κρατικό μονοπώλιο στον τομέα των τυχηρών παιγνίων και το εν λόγω μέτρο ανταποκρίνεται προφανώς στους διάφορους όρους βάσει των οποίων μπορεί να δικαιολογηθεί για θεμιτούς σκοπούς γενικού συμφέροντος που αποδέχεται η νομολογία, αποκλείεται, καθ' υπόθεσιν, κάθε υποχρέωση αναγνωρίσεως των αδειών που χορηγήθηκαν σε ιδιωτικές επιχειρήσεις

94. Το συμπέρασμα αυτό επιβάλλεται κατά μείζονα λόγο στον τομέα των διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων. Συγκεκριμένα, όπως επισημάνει εισαγωγικώς, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι, λαμβανομένων υπόψη των δυσκολιών που ενδέχεται να αντιμετωπίζει ένα κράτος μέλος προς αξιολόγηση των προσόντων και της εντιμότητας των παρεχόντων διαδικτυακά τυχηρά παίγνια οι οποίοι είναι εγκατεστημένοι στο έδαφός του, τα άλλα κράτη μέλη μπορούν βασίμως να θεωρούν ότι οι έλεγχοι στους οποίους υπόκεινται και οι υποχρεώσεις που υπέχουν οι παρέχοντες τα εν λόγω παιχνίδια στο κράτος μέλος της εγκατάστασής τους δεν αποτελούν επαρκείς εγγυήσεις προστασίας των καταναλωτών του πρώτου κράτους έναντι των κινδύνων διάπραξης απατών και εγκλημάτων³⁶.

95. Η Μαλτέζικη Κυβέρνηση, η οποία, εάν δεν απατώμαι, δεν είχε παρέμβει σε προηγούμενες υποθέσεις σχετικές με τα τυχηρά

35 — Απόφαση Στοβ κ.λπ., προπαρατεθείσα (σκέψεις 109 και 110).

36 — Προπαρατεθείσες αποφάσεις Liga Portuguesa de Futebol Profissional και Bwin International (σκέψη 69), Sporting Exchange (σκέψη 33), καθώς και Ladbrokes Betting & Gaming και Ladbrokes International (σκέψη 54).

παίγνια ενώπιον του Δικαστηρίου, αμφισβήτησε, με τις γραπτές παρατηρήσεις της, το βάσιμο της νομολογίας αυτής. Προέβαλε την ποιότητα των ελέγχων που προβλέπει η ρύθμισή της.

96. Έχω τη γνώμη ότι τα επιχειρήματα της Μαλτέζικης Κυβερνήσεως δεν δικαιολογούν την επανεξέταση της εν λόγω νομολογίας. Συγκεκριμένα, από τη στιγμή που έχει γίνει δεκτό βάσει πάγιας νομολογίας ότι το υψηλό επίπεδο προστασίας των καταναλωτών κατά της προτροπής σε υπερβολικές δαπάνες για τυχηρά παίγνια μπορεί να δικαιολογήσει τη σύσταση μονοπωλίου, η συζήτηση την οποία επιχειρεί να ανοίξει εκ νέου η Κυβέρνηση της Μάλτας δεν έχει αντικείμενο.

97. Ωστόσο, στον βαθμό που το μονοπώλιο αποτελεί ένα λίαν περιοριστικό μέτρο, η νομολογία θέτει ως προϋπόθεση να επιδιώκεται με το εν λόγω μονοπώλιο η εξασφάλιση ενός ιδιαίτερα υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών. Πρέπει, επομένως, να συνοδεύεται από τη δημιουργία ενός κανονιστικού πλαισίου ικανού να εξασφαλίσει ότι ο κάτοχος της άδειας του εν λόγω μονοπωλίου θα είναι πράγματι σε θέση να επιδιώξει, κατά συνεπή και συστηματικό τρόπο, την επίτευξη των τιθέντων σκοπών, ιδίως δε τον σκοπό της προστασίας των καταναλωτών από την προτροπή σε υπερβολικά υψηλές δαπάνες για τυχηρά παίγνια, καθώς και την άσκηση αυστηρού ελέγχου εκ μέρους των δημοσίων αρχών³⁷.

98. Η εξακρίβωση της συνδρομής των προϋποθέσεων αυτών εμπίπτει στην αρμοδιότητα του εθνικού δικαστή³⁸.

99. Η Αυστριακή Κυβέρνηση υποστηρίζει, συναφώς, ότι, βάσει της ρυθμίσεώς της, ο κάτοχος της άδειας μονοπωλίου υποχρεούται να παρέχει υψηλά πρότυπα προστασίας των παικτών, όπως ο καθορισμός ανώτατου ορίου 800 ευρώ ανά εβδομάδα, καθώς και χρονικά όρια και ανώτατα όρια στα προσωπικά στοιχεία. Από τη δικογραφία προκύπτει επίσης ότι ο κάτοχος της άδειας λειτουργεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Οικονομικών της Αυστρίας η οποία ασκείται μέσω κρατικών επιτρόπων και ενός μέλους του εποπτικού συμβουλίου, οι οποίοι έχουν δικαίωμα λεπτομερούς ελέγχου όσον αφορά τη διαχείριση της επιχείρησης, χωρίς ωστόσο να μπορούν να ασκήσουν άμεση επιρροή επ' αυτής.

100. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμήσει κατά πόσον η αυστριακή νομοθεσία, όπως έχει θεσπιστεί και σε συνάρτηση με τον τρόπο που εφαρμόζεται, πληροί τις ανωτέρω προϋποθέσεις.

101. Συναφώς, δεδομένου ότι το αιτούν δικαστήριο ανέφερε, με τα ερωτήματά του, τη ρύθμιση που προβλέπει το εθνικό του δίκαιο όσον αφορά επιχειρήσεις τυχηρών παιγνίων όπως τα καζίνα, είναι χρήσιμο να δοθούν οι ακόλουθες διευκρινίσεις.

102. Κατά τη γνώμη μου, η συμβατότητα του επίμαχου μονοπωλίου με το κοινοτικό δίκαιο δεν επηρεάζεται από το γεγονός ότι η εκμετάλλευση των καζίνων, κατά το αυστριακό δίκαιο, δεν αποτελεί αντικείμενο μονοπωλίου, αλλά ενός συστήματος αδειοδοτήσεων το οποίο είναι λιγότερο περιοριστικό, διότι συμμετέχουν σ' αυτό δώδεκα επιχειρήσεις.

37 — Απόφαση Stoß κ.λπ., προπαρατεθείσα (σκέψη 83).

38 — Προπαρατεθείσες αποφάσεις Zenatti (σκέψη 37)- Gambelli κ.λπ. (σκέψη 66), καθώς και Stoß κ.λπ. (σκέψη 78).

Συγκεκριμένα, οι προσφορές τυχηρών παιγνίων στο Διαδίκτυο και στο πλαίσιο των καζίνων έχουν σημαντικές διαφορές, ειδικότερα ως προς τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορούν να έχουν πρόσβαση σε αυτά οι παίκτες, οι οποίες είναι ικανές να δικαιολογήσουν το γεγονός ότι τα διαδικτυακά τυχηρά παίγνια υπόκεινται σε πολύ αυστηρότερο πλαίσιο³⁹.

103. Αυτός είναι επίσης ο λόγος για τον οποίο, κατά τη γνώμη μου, το γεγονός το οποίο προβλήθηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι το όριο των 800 ευρώ ανά εβδομάδα εφαρμόζεται μόνο στις διαδικτυακές κληρώσεις, οπότε δεν απαγορεύεται στον παίκτη που συμπλήρωσε το όριο αυτό να συμμετάσχει σε άλλα είδη παραδοσιακών παιχνιδιών στην Αυστρία, δεν μπορεί να θέσει σε αμφισβήτηση τη συνεκτικότητα της αυστριακής ρυθμίσεως για τα διαδικτυακά τυχηρά παίγνια.

2. Η διάρκεια του μονοπωλίου

104. Η διάρκεια του μονοπωλίου μπορεί καθεαυτή να συνιστά περιορισμό των ελευθεριών κυκλοφορίας, διαφορετικό από εκείνον που προκύπτει από τη χορήγηση αποκλειστικών δικαιωμάτων, διότι η διάρκεια αυτή καθορίζει την περίοδο κατά την οποία η οικεία αγορά είναι κλειστή για τις άλλες επιχειρήσεις.

105. Με την προπαρατεθείσα απόφαση Engelmann, το Δικαστήριο επισήμανε ότι η χορήγηση αδειών για τη λειτουργία εγκαταστάσεων τυχηρών παιγνίων για διάρκεια που μπορεί να εκτείνεται μέχρι και δεκαπέντε έτη αποτελεί καθεαυτή περιορισμό στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών⁴⁰. Η ανάλυση αυτή επιβάλλεται, κατά μείζονα λόγο, όταν αυτή η κατ' ανώτατο όριο δεκαπενταετής διάρκεια προβλέπεται για τη χορήγηση άδειας μονοπωλίου σε ιδιωτική επιχείρηση.

106. Με την ίδια απόφαση, το Δικαστήριο έκρινε, ωστόσο, ότι η χορήγηση αδειών για διάρκεια που μπορεί να εκτείνεται μέχρι και δεκαπέντε έτη μπορεί να είναι δικαιολογημένη, λαμβανομένης υπόψη, μεταξύ άλλων, της αναγκαιότητας για τον κάτοχο της άδειας να έχει στη διάθεσή του αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα ούτως ώστε να κάνει απόσβεση των επενδύσεων που απαιτούνται για τη σύσταση εταιρίας εκμεταλλεύσεως καζίνου⁴¹.

107. Η νομολογία αυτή έχει, κατά τη γνώμη μου, εφαρμογή και στο πλαίσιο της παραχώρησης άδειας μονοπωλίου διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων, ακόμη και αν οι επενδύσεις που απαιτούνται για την άσκηση αυτής της δραστηριότητας είναι, a priori, μικρότερες από αυτές που απαιτούνται για την εκμετάλλευση καζίνων.

108. Περαιτέρω, η παραχώρηση άδειας μονοπωλίου για πολύ σύντομη περίοδο μπορεί να παρακινήσει τον επιχειρηματία που κατέχει το αποκλειστικό δικαίωμα να προσπαθήσει να μεγιστοποιήσει τα κέρδη του. Υπό την οπτική αυτή γωνία, η παραχώρηση μονοπωλίου εκμεταλλεύσεως για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα μπορεί να συμβάλει στην

39 — Βλ. απόφαση Stoß κ.λπ., προπαρατεθείσα (σκέψεις 95 και 96).

40 — Σκέψη 46.

41 — Σκέψη 48.

επίτευξη του στόχου της προστασίας των καταναλωτών από την παρότρυνση σε υπερβολικές δαπάνες για τυχερά παίγνια.

3. Η νομική μορφή και το ύψος του εταιρικού κεφαλαίου

109. Η επίμαχη αυστριακή ρύθμιση προβλέπει ότι ο κάτοχος άδειας εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών λαχειοφόρων αγορών πρέπει, αφενός, να είναι κεφαλαιουχική εταιρία και, αφετέρου, να διαθέτει εταιρικό ή καταβεβλημένο ονομαστικό κεφάλαιο τουλάχιστον 109000000 ευρώ.

110. Η πρώτη από τις προϋποθέσεις αυτές στερεί από τα φυσικά πρόσωπα και από τις επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες σε άλλο κράτος μέλος τη δυνατότητα να ασκήσουν την επίδικη δραστηριότητα στην Αυστρία υπό τη μορφή εταιρίας άλλου τύπου. Η δεύτερη προϋπόθεση έχει ως αποτέλεσμα να καταστήσει δυσχερέστερη τη σύσταση κεφαλαιουχικής εταιρίας που μπορεί να διεκδικήσει την παραχώρηση του επίμαχου μονοπωλίου. Επομένως, κάθε μία από τις προϋποθέσεις αυτές συνιστά περιορισμό της ελευθερίας εγκαταστάσεως⁴². Μπορούν, ωστόσο, να δικαιολογούνται από τους λόγους που επιδιώκει η αυστριακή ρύθμιση, εάν αποδειχθεί ότι οι εν λόγω προϋποθέσεις είναι ανάλογες προς τους επιδιωκόμενους σκοπούς.

42 — Βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα απόφαση Engelmann (σκέψη 28).

111. Η Αυστριακή Κυβέρνηση προβάλλει, συναφώς, ότι η προϋπόθεση σχετικά με τη νομική μορφή ανταποκρίνεται στη βούληση να επιβληθεί στον κάτοχο της άδειας του μονοπωλίου να έχει μια διαφανή εταιρική δομή για την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την πρόληψη της απάτης. Υπογραμμίζει ότι η κοινοτική νομοθεσία προβλέπει την ίδια απαίτηση νομικής μορφής στον τομέα των ασφαλίσεων⁴³. Όσον αφορά το ύψος του εταιρικού κεφαλαίου, υποστηρίζει ότι είναι ανάλογο με το ποσό των χρημάτων τα οποία ο κάτοχος της άδειας του μονοπωλίου μπορεί να υποχρεωθεί να καταβάλει στα διάφορα παιχνίδια που επιτρέπεται να προτείνει διαδικτυακά, δεδομένου ότι αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν ένα τζάκ ποτ πολλών εκατομμυρίων.

112. Υπό το πρίσμα αυτών των εξηγήσεων και της νομολογίας, οι δύο εξετασθείσες προϋποθέσεις, με την επιφύλαξη της εκτιμήσεως από τον εθνικό δικαστή, μπορούν να είναι δικαιολογημένες και ανάλογες.

113. Όσον αφορά τη νομική μορφή, πρέπει να τονιστεί, αφενός, ότι, αντίθετα προς τη

43 — Η Αυστριακή Κυβέρνηση παραθέτει το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2002/83/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Νοεμβρίου 2002, σχετικά με την ασφάλιση ζωής (ΕΕ L 345, σ. 1), το άρθρο 8, παράγραφος 1, στοιχείο α', της πρώτης οδηγίας 73/239/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 24ης Ιουλίου 1973, περί συντονισμού των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν την ανάληψη δραστηριότητας πρωτοασφάλισης, εκτός της ασφάλισης ζωής, και την άσκηση αυτής (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/001, σ. 157), καθώς και το άρθρο 5 της οδηγίας 2005/68/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Νοεμβρίου 2005, σχετικά με τις αντασφαλίσεις και την τροποποίηση των οδηγιών 73/239/ΕΟΚ και 92/49/ΕΟΚ του Συμβουλίου καθώς και των οδηγιών 98/78/ΕΚ και 2002/83/ΕΚ (ΕΕ L 323, σ. 1), σε συνδυασμό με το παράρτημα 1 της οδηγίας 2005/68.

νομοθεσία περί της οποίας πρόκειται στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι προπαρατεθείσες αποφάσεις Gambelli κ.λπ. καθώς και Placanica κ.λπ., η αυστριακή ρύθμιση παρέχει τη δυνατότητα απόκτησης άδειας μονοπωλίου σε όλες ανεξαιρέτως τις κεφαλαιουχικές εταιρίες⁴⁴.

114. Αφετέρου, με την προπαρατεθείσα απόφαση Engelmann, το Δικαστήριο επισήμανε ότι οι έλεγχοι που μπορεί να επιβάλει το κράτος μέλος σε οικονομικό φορέα που προτίθεται να εκμεταλλευθεί τυχηρά παίγνια στο έδαφός του μπορούν να δικαιολογήσουν την υποχρέωση του φορέα αυτού να έχει συγκεκριμένη νομική μορφή. Διευκρίνισε ότι η αυστριακή ρύθμιση η οποία επιφυλάσσει την εκμετάλλευση καζίνων σε ανώνυμες εταιρίες μπορούσε να δικαιολογηθεί λαμβανομένων υπόψη των υποχρεώσεων τις οποίες οφείλουν να τηρούν οι εταιρίες αυτής της μορφής, ιδίως όσον αφορά την τήρηση των λογαριασμών τους, τους ελέγχους στους οποίους υπόκεινται και τις σχέσεις τους με τους τρίτους⁴⁵.

115. Η ανάλυση αυτή έχει, κατά τη γνώμη μου, εφαρμογή και στην προϋπόθεση τηρήσεως της νομικής μορφής της κεφαλαιουχικής εταιρίας, σε σχέση με τις υποχρεώσεις που επιβάλλει η κοινοτική νομοθεσία στις κεφαλαιουχικές εταιρίες όσον αφορά την

τήρηση των λογαριασμών τους και τους ελέγχους στους οποίους υπόκεινται⁴⁶.

116. Συνάγεται, ως εκ τούτου, ότι οι προϋποθέσεις που επιβάλλει η αυστριακή νομοθεσία κατά τις οποίες ο κάτοχος άδειας μονοπωλίου πρέπει να έχει τη μορφή κεφαλαιουχικής εταιρίας και να διαθέτει εταιρικό ή καταβεβλημένο ονομαστικό κεφάλαιο τουλάχιστον 109 000 000 ευρώ μπορούν να είναι συμβατές με την κοινοτική νομοθεσία, υπό την επιφύλαξη της εξακριβώσεως από τον εθνικό δικαστή της αναλογικότητάς τους.

4. Η προϋπόθεση της εταιρικής έδρας

117. Η επίμαχη αυστριακή νομοθεσία προβλέπει ότι ο κάτοχος της άδειας μονοπωλίου εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών λαχειοφόρων αγορών πρέπει να έχει την εταιρική έδρα του στο εθνικό έδαφος.

118. Η προϋπόθεση αυτή συνιστά αναμφίβολως περιορισμό της ασκήσεως της ελεύθερης εγκαταστάσεως. Με την προπαρατεθείσα απόφαση Engelmann, η εν λόγω προϋπόθεση αναλύθηκε ως μέτρο που εισάγει δυσμενή

44 — Η επίδικη ιταλική νομοθεσία στις αποφάσεις αυτές απέκλειε τις εισηγμένες στις ρυθμιζόμενες αγορές κεφαλαιουχικές εταιρίες. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η εξαίρεση αυτή, η οποία στηριζόταν στη διαφάνεια των επιχειρήσεων, ήταν δυσανάλογη, διότι υπήρχαν άλλα μέσα για την παρακολούθηση των λογαριασμών και των δραστηριοτήτων τους (προπαρατεθείσα απόφαση Gambelli κ.λπ., σκέψη 74).

45 — Απόφαση Engelmann, προπαρατεθείσα (σκέψη 30).

46 — Βλ. πρώτη οδηγία 68/151/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 1968, περί συντονισμού των εγγυήσεων που απαιτούνται στα κράτη μέλη εκ μέρους των εταιριών, κατά την έννοια του άρθρου 58, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης, για την προστασία των συμφερόντων των εταιριών και των τρίτων με σκοπό να καταστούν οι εγγυήσεις αυτές ισοδύναμες (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/001, σ. 80), και τέταρτη οδηγία 78/660/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Ιουλίου 1978, βασιζόμενη στο άρθρο 54 παράγραφος 3 περίπτωση j, της συνθήκης περί των ετησίων λογαριασμών εταιριών ορισμένων μορφών (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/002, σ. 17) και των τροποποιητικών της πράξεων.

διάκριση, εφόσον επιβάλλει διαφορετική μεταχείριση μεταξύ των εταιριών που εδρεύουν σε εθνικό έδαφος και εκείνων που εδρεύουν σε άλλο κράτος μέλος. Μία τέτοια προϋπόθεση δεν επιτρέπει επίσης στις δεύτερες να εκμεταλλευθούν διαδικτυακά τυχηρά παίγνια στην Αυστρία μέσω δευτερεύουσας εγκαταστάσεως όπως το πρακτορείο η το υποκατάστημα.

119. Με την ανωτέρω απόφαση, το Δικαστήριο επισήμανε, στο πλαίσιο των διατάξεων της αυστριακής νομοθεσίας για τα καζίνα, ότι η προϋπόθεση κατά την οποία οι κάτοχοι άδειας εκμεταλλεύσεως καζίνου έπρεπε να έχουν την έδρα τους στην Αυστρία είχε επίσης ως αποτέλεσμα να εμποδίζει εταιρία εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος να ασκεί τη δραστηριότητά της στην Αυστρία μέσω θυγατρικής. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Αυστριακή Κυβέρνηση πρόεβαλε ότι το μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών λαχειοφόρων αγορών μπορούσε να παραχωρηθεί σε θυγατρική εταιρία εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος.

120. Πρέπει να εξεταστεί αν η υπό εξέταση προϋπόθεση μπορεί να είναι δικαιολογημένη. Όπως έκρινε το Δικαστήριο με την εν λόγω απόφαση, η προϋπόθεση αυτή μπορεί να είναι δικαιολογημένη μόνο για κάποιον από τους λόγους του άρθρου 46 ΕΚ, δηλαδή την προστασία της δημόσιας τάξης, της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας υγείας, λόγω του ότι δημιουργεί διακρίσεις⁴⁷.

121. Η Αυστριακή Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η ύπαρξη εταιρικής έδρας εντός του εθνικού εδάφους είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική παρακολούθηση των διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων. Υποστηρίζει ότι η ύπαρξη έδρας επιτρέπει στις εθνικές αρχές να παρακολουθούν αποτελεσματικά τις αποφάσεις και τη διαχείριση του κατόχου της άδειας του μονοπωλίου. Οι εν λόγω αρχές θα είναι έτσι σε θέση να γνωρίζουν τις αποφάσεις του κατόχου της άδειας πριν από την εφαρμογή τους και να αντιταχθούν σε αυτές, εφόσον παραβιάζουν τους στόχους της εθνικής πολιτικής στον τομέα των τυχηρών παιγνίων. Η Αυστριακή Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι δεν διαθέτει τις ίδιες δυνατότητες όταν πρόκειται για επιχείρηση εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος.

122. Όπως και η Επιτροπή, έχω τη γνώμη ότι τα επιχειρήματα της Αυστριακής Κυβερνήσεως ευσταθούν.

123. Βεβαίως, με την προπαρατεθείσα απόφαση Engelmann, το Δικαστήριο κατέληξε στο αντίθετο συμπέρασμα όσον αφορά την ίδια προϋπόθεση εγκαταστάσεως που επιβάλλει η αυστριακή νομοθεσία στους κατόχους άδειας παραχωρήσεως εκμεταλλεύσεως επιχειρήσεως τυχηρών παιγνίων.

124. Έκρινε ότι λιγότερο περιοριστικά μέτρα μπορούσαν να καταστήσουν δυνατού τον έλεγχο των δραστηριοτήτων και των λογαριασμών των κατόχων της άδειας και, συνεπώς, την καταπολέμηση της εγκληματικότητας, όπως, μεταξύ άλλων, η απαίτηση τηρήσεως χωριστών λογαριασμών για κάθε επιχείρηση τυχηρών παιγνίων, υποκείμενων σε έλεγχο από εξωτερικό λογιστή, η συστηματική κοινοποίηση των αποφάσεων των

47 — Σκέψη 34.

διοικητικών οργάνων καθώς και η δυνατότητα συλλογής πληροφοριών για τα διευθυντικά στελέχη⁴⁸.

125. Το Δικαστήριο πρόσθεσε ότι μπορούσαν να διενεργούνται έλεγχοι και να επιβάλλονται κυρώσεις κατά πάσης επιχειρήσεως που είναι εγκατεστημένη εντός κράτους μέλους, ασχέτως του τύπου κατοικίας των διευθυντών της. Τέλος, επισήμανε ότι, λαμβανομένης υπόψη της οικείας δραστηριότητας, δηλαδή της εκμεταλλεύσεως επιχειρήσεων τυχηρών παιγνίων εγκατεστημένων στο αυστριακό έδαφος, μπορούν να διενεργούνται έλεγχοι στις εγκαταστάσεις των επιχειρήσεων αυτών⁴⁹.

126. Έχω τη γνώμη ότι αυτή η συλλογιστική και το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε το Δικαστήριο, δεν μπορούν να μεταφερθούν στην περίπτωση ενός μονοπωλίου εκμετάλλευσης διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων. Στηρίζω τη θέση μου αυτή στις ακόλουθες σκέψεις που είναι συναφείς με την προστασία της δημόσιας τάξης, όπως η έννοια αυτή ορίζεται από τη νομολογία, δεδομένου ότι αναφέρονται σε πραγματική και αρκούντως σοβαρή απειλή κατά θεμελιώδους συμφέροντος της κοινωνίας⁵⁰.

127. Δεν αμφισβητείται ότι τα διαδικτυακά τυχηρά παίγνια ενέχουν μεγαλύτερους κινδύνους από εκείνους που δημιουργούνται στις παραδοσιακές επιχειρήσεις τυχηρών παιγνίων, όπως τα καζίνα. Η μεγαλύτερη επικινδυνότητα των παιχνιδιών αυτών, υπενθυμίζω, προέρχεται από την απουσία άμεσης επαφής μεταξύ του παίκτη και της επιχείρησης, η οποία είναι πιθανόν να ευνοεί την απάτη τόσο από την πλευρά του καταναλωτή, όσον αφορά την ηλικία του ή την ταυτότητά του, όσο και από την πλευρά της επιχείρησης ή του προσωπικού της, όσον αφορά την τήρηση των όρων διεξαγωγής του παιχνιδιού.

128. Η εν λόγω επικινδυνότητα προέρχεται επίσης από την πολύ μεγάλη ευκολία με την οποία ο οποιοσδήποτε μπορεί να έχει πρόσβαση στα παιχνίδια μέσω ενός υπολογιστή ή ενός κινητού τηλεφώνου, από τη συνεχή πρόσβαση, από τον εν δυνάμει πολύ μεγάλο αριθμό τους και από το γεγονός ότι το περιβάλλον του παίκτη, κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, χαρακτηρίζεται γενικά από απομόνωση, ανωνυμία και απουσία κοινωνικού ελέγχου.

129. Συνεπώς, γίνεται δεκτό ότι τα παιχνίδια αυτά μπορούν να αποτελέσουν ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη εξάρτησης στο παιχνίδι και υποβολής σε υπερβολικές δαπάνες, ιδίως μεταξύ των νέων και των ατόμων που έχουν ιδιαίτερη κλίση στο παιχνίδι.

130. Αυτά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά δικαιολογούν, κατά συνέπεια, ότι ένα κράτος μέλος χρησιμοποιεί μέσα για να εξασφαλίσει τον αποτελεσματικό έλεγχο των συνθηκών

48 — Σκέψεις 37 και 38.

49 — Σκέψεις 38 και 39.

50 — Απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, C-208/09, Sayn-Wittgenstein (Συλλογή 2010, σ. I-13693, σκέψη 86 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

υπό τις οποίες ασκεί τις δραστηριότητές της η επιχείρηση που έχει λάβει άδεια εκμεταλλεύσεως τέτοιων παιχνιδιών στο έδαφός του. Όπως επισήμανε η Αυστριακή Κυβέρνηση, το κράτος μέλος ορθώς επιδιώκει να είναι σε θέση να ελέγχει εάν τηρείται η νομοθεσία του και, ενδεχομένως, να μπορεί να αντιταχθεί σε απόφαση της εν λόγω επιχείρησης που είναι αντίθετη προς τις υποχρεώσεις της πριν η απόφαση αυτή εφαρμοστεί και προκαλέσει επιβλαβείς κοινωνικές συνέπειες.

131. Με άλλα λόγια, το κράτος μέλος ορθώς κρίνει ότι δεν του αρκεί να κατευθύνει τη δράση του κατόχου της άδειας μονοπωλίου με πολύ συγκεκριμένους κανόνες. Επίσης, βασίμως επιδιώκει να ασκήσει ενδελεχή έλεγχο για τη συμμόρφωση προς τους κανόνες αυτούς και να λάβει μέτρα δράσης που να του παρέχουν τη δυνατότητα να αντιταχθεί προληπτικά σε κάθε παράβαση των εν λόγω κανόνων.

132. Εντούτοις, η ιδιαιτερότητα των διαδικτυακών τυχηρών παιχνιδιών έγκειται επίσης στο γεγονός ότι μπορούν να παρέχονται εξ ολοκλήρου εξ αποστάσεως. Η παροχή τους, αντίθετα προς τα παραδοσιακά τυχηρά παιχνίδια, όπως τα παιχνίδια των καζίνων, δεν απαιτεί, από υλικής πλευράς, καμία υποδομή στο έδαφος του κράτους μέλους προορισμού την οποία θα μπορούσαν να ελέγξουν οι αρχές του εν λόγω κράτους.

133. Επομένως, στην περίπτωση των διαδικτυακών τυχηρών παιχνιδιών που παρέχονται από άλλο κράτος μέλος, οι αρμόδιες αρχές

του κράτους μέλους προορισμού αδυνατούν να προβούν στους αναγκαίους κατά την κρίση τους ελέγχους και επιθεωρήσεις στους χώρους στους οποίους ο παρέχων τις υπηρεσίες ασκεί τις δραστηριότητές του. Πρέπει να υπογραμμισθεί, συναφώς, ότι στο πλαίσιο της καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, η οδηγία 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Οκτωβρίου 2005, σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας⁵¹, που έχει εφαρμογή στα καζίνα που παρέχουν διαδικτυακά τυχηρά παιχνίδια, προέβλεψε ότι τα κράτη μέλη έπρεπε να εξασφαλίσουν νομοθετικά τη δυνατότητα διενέργειας επιτόπιων ελέγχων. Το κράτος μέλος βασίμως, κατά τη γνώμη μου, θεωρεί ότι η προστασία των καταναλωτών του από τους κινδύνους της απάτης και της προτροπής σε υπερβολικές δαπάνες σε τυχηρά παιχνίδια δικαιολογεί επίσης αυτό το είδος ελέγχων.

134. Πάντως, όπως πολλά κράτη μέλη υπογράμμισαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, δεν υπάρχει, μέχρι στιγμής, κανένα μέσο κοινοτικής συνεργασίας βάσει του οποίου να υποχρεούται το κράτος μέλος εγκαταστάσεως του παρέχοντος τα διαδικτυακά παιχνίδια να παράσχει στις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους προορισμού την τεχνική υποστήριξη που είναι ενδεχομένως απαραίτητη για τη διενέργεια των ελέγχων

51 — ΕΕ L 309, σ. 15.

όσον αφορά τη συμμόρφωση με τη δική του νομοθετική ρύθμιση⁵².

135. Επιπλέον, δεν είναι λογικό, κατά τη γνώμη μου, να θεωρείται ότι οι αρχές του κράτους μέλους στο οποίο είναι εγκατεστημένος ο παρέχων τα τυχερά παίγνια είναι σε θέση να ελέγξουν επισταμένως και ενδεδειγμένα αν ο εν λόγω πάροχος συμμορφώνεται σχολαστικά και συνεχώς με τις υποχρεώσεις που υπέχει σε κάθε ένα από τα κράτη στα οποία του έχει παραχωρηθεί άδεια εκμεταλλεύσεως τυχηρών παιγνίων. Τούτο δε συμβαίνει ακόμη λιγότερο όταν οι υποχρεώσεις αυτές, ελλείψει εναρμονίσεως, διαφέρουν μεταξύ των κρατών μελών και ενδέχεται να μεταβάλλονται ανά πάσα στιγμή σε καθένα από αυτά.

136. Η ανάλυση αυτή επιβάλλεται, κατά μείζονα λόγο όταν ένας τέτοιος πάροχος διαδικτυακών παιχνιδιών δραστηριοποιείται σε πολλά κράτη, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των bet-at-home.com Entertainment Ltd και bet-at-home.com Internationale Ltd, οι ιστότοποι των οποίων είναι διαθέσιμοι στα ισπανικά, στα γερμανικά, στα ελληνικά, στα αγγλικά, στα ιταλικά, στα ουγγρικά, στα πολωνικά, στα σλοβενικά, στα τουρκικά και στα ρωσικά.

52 — Τα μέτρα τα οποία οφείλουν να λαμβάνουν βάσει της οδηγίας 2005/60 τα κράτη μέλη για τα καζίνο που είναι εγκατεστημένα στο έδαφός τους έχουν ως αποκλειστικό σκοπό την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Σκοπός των εν λόγω μέτρων δεν είναι η πρόληψη της απάτης που μπορεί να διαπραχθεί σε βάρος των καταναλωτών κατά την άσκηση αυτού του είδους των δραστηριοτήτων. Ούτε έχουν σκοπό την εξασφάλιση της προστασίας των παικτών. Επίσης, δεν αποσκοπούν στο να δώσουν τη δυνατότητα σε ένα κράτος μέλος να ελέγχει, χρησιμοποιώντας ένα άλλο κράτος μέλος, τη συμμόρφωση με τη νομοθεσία του σε θέματα σχετικά με τα τυχερά παίγνια.

137. Εξάλλου, δεν μπορεί να γίνει επίκληση στον συγκεκριμένο τομέα των διαδικτυακών παιχνιδιών της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισεως, η οποία κανονικά πρέπει να εφαρμοστεί σε περίπτωση ελλείψεως εναρμονίσεως προκειμένου να καταστεί δυνατή η άσκηση των ελευθεριών κυκλοφορίας. Όπως προελέχθη, υφίσταται, πράγματι, πάγια νομολογία κατά την οποία, λόγω των πρακτικών δυσκολιών κατά την άσκηση αποτελεσματικού και ενδεδειγμένου ελέγχου της δραστηριότητας του παρόχου διαδικτυακών παιχνιδιών, οι έλεγχοι που πραγματοποιούνται στο κράτος μέλος στο οποίο είναι εγκατεστημένος, μπορούν να κριθούν ανεπαρκείς από τα άλλα κράτη μέλη⁵³.

138. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση τέθηκε το ερώτημα εάν θα αρκούσε να επιβληθεί στον παρέχοντα διαδικτυακά τυχερά παίγνια η υποχρέωση να εγκαταστήσει στο κράτος μέλος προορισμού τον κεντρικό υπολογιστή που καθιστά δυνατή την παροχή αυτών των παιχνιδιών στο έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους. Η Βελγική Κυβέρνηση απάντησε ότι η υποχρέωση αυτή μπορεί να αποδειχθεί μη ικανοποιητική όταν ο κεντρικός υπολογιστής χρησιμοποιείται από άλλο κράτος μέλος και όλες οι αποφάσεις για τη χρήση αυτή λαμβάνονται σε αυτό το άλλο κράτος.

139. Βάσει των διαφόρων στοιχείων εκτιμήσεως που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως, η εξετασθείσα προϋπόθεση δεν είναι, κατά τη γνώμη μου, δυσανάλογη. Το κράτος μέλος βεβαίως, κατ' εμέ, εκτιμά ότι θα μπορεί καλύτερα να ασκεί αυστηρό

53 — Προπαρατεθείσες αποφάσεις Liga Portuguesa de Futebol Profissional και Bwin International (σκέψη 69), Sporting Exchange (σκέψη 33), καθώς και Ladbrokes Betting & Gaming και Ladbrokes International (σκέψη 54).

και αποτελεσματικό έλεγχο στον παρέχοντα διαδικτυακά τυχηρά παίγνια, έχοντας, ενδεχομένως, τη δυνατότητα να αντιταχθεί στην εφαρμογή μιας απόφασης αντίθετης προς τη νομοθεσία του, εάν ο εν λόγω πάροχος έχει την έδρα του στο έδαφός του.

140. Ένα τελευταίο επιχείρημα αξίζει να ληφθεί υπόψη, κατά τη γνώμη μου, στο πλαίσιο της εξέτασης της αναλογικότητας της εν λόγω προϋποθέσεως.

141. Όπως προανέφερα η συμβατότητα ενός μονοπωλίου με το κοινοτικό δίκαιο εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι το μονοπώλιο αυτό έχει ως σκοπό την εξασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου προστασίας της δημόσιας τάξης και των καταναλωτών και από την προϋπόθεση ότι συνοδεύεται από ένα κανονιστικό πλαίσιο που εξασφαλίζει την επίτευξη των σκοπών αυτών, καθώς και από έναν ενδεδειγμένο έλεγχο εκ μέρους του οικείου κράτους μέλους. Οι απαιτήσεις αυτές προκύπτουν κατά λογική αναγκαιότητα από την οικονομία των ελευθεριών κυκλοφορίας, διότι το μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως συνιστά ένα πολύ περιοριστικό μέτρο των ελευθεριών αυτών.

142. Θεωρώ συνεπώς ότι είναι συμβατό με την απαίτηση αυτή να παρέχεται σε κράτος μέλος η δυνατότητα, στον συγκεκριμένο τομέα των διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων, να επιβάλλει στον κάτοχο της άδειας μονοπωλίου να έχει την εταιρική του έδρα στο έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους, διότι το μέτρο αυτό του παρέχει τη δυνατότητα να ελέγχει εάν η επιχείρηση αυτή συμμορφώνεται με την πολιτική προστασίας των καταναλωτών από την απάτη και από την εξάρτηση στα τυχηρά

παίγνια πολύ αποτελεσματικότερα από την περίπτωση που η εν λόγω επιχείρηση ασκούσε τη δραστηριότητά της από άλλο κράτος μέλος.

143. Εξάλλου, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, οι καθών, J. Dickinger και F. Ömer, δεν παρέλειψαν να επικαλεσθούν, ως αποδεικτικό στοιχείο, μεταξύ άλλων, της πραγματικής και αποτελεσματικής σοβαρότητας του ελέγχου που ασκούν, το γεγονός ότι οι εταιρίες που παρέχουν τα επίμαχα τυχηρά παίγνια ήταν εγκατεστημένες στη Μάλτα και τα πρόσωπα που συμμετείχαν σε αυτές ήταν όλοι κάτοικοι Μάλτας. Δεν μπορώ να αντιληφθώ, επομένως, γιατί οι ίδιες προϋποθέσεις επιδιώκουσες τους ίδιους σκοπούς είναι απορριπτέες όταν προβάλλονται από τη Δημοκρατία της Αυστρίας.

144. Προτείνω επομένως στο Δικαστήριο να αποφανθεί ότι δεν αντιβαίνει στο άρθρο 49 ΕΚ να επιβάλει κράτος μέλος σε κεφαλαιουχική εταιρία στην οποία παραχώρησε άδεια μονοπωλίου εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων στο έδαφός του να έχει την εταιρική έδρα της στην επικράτειά του.

5. Η απαγόρευση ιδρύσεως υποκαταστήματος σε άλλο κράτος μέλος

145. Η απαγόρευση ιδρύσεως υποκαταστήματος στην αλλοδαπή, στον βαθμό που

απαγορεύει την ίδρυση αυτή σε άλλο κράτος μέλος, συνιστά ρητή άρνηση ενός εκ των δικαιωμάτων που απονέμονται ρητώς από τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ σε εταιρία που έχει την έδρα της στο έδαφος ενός κράτους μέλους. Η απαγόρευση αυτή ενδέχεται να καθιστά λιγότερο ελκυστική την άσκηση της μονοπωλιακής εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων στην Αυστρία και να αποτρέψει έτσι μια εταιρία με έδρα σε άλλο κράτος μέλος να διεκδικήσει την παραχώρηση αυτού του μονοπωλίου.

146. Η Αυστριακή Κυβέρνηση, με τις γραπτές παρατηρήσεις της, περιορίστηκε να επισημάνει ότι η υπό εξέταση απαγόρευση αποτελεί απλώς έκφραση της απόψεως ότι αρμόδιο να ρυθμίζει τη λειτουργία των τυχηρών παιγνίων στην επικράτειά του είναι το κάθε κράτος μέλος.

147. Φρονώ ότι η εξήγηση αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή ως νόμιμος λόγος απαγορεύσεως.

148. Βεβαίως, το δικαίωμα εκμεταλλεύσεως τυχηρών παιγνίων σε κράτος μέλος εξαρτάται από την εξουσία εκτιμήσεως του κράτους αυτού. Ωστόσο, εναπόκειται σε κάθε κράτος μέλος να αποφασίσει και, ενδεχομένως, να λάβει μέτρα για να εξασφαλίσει τη συμμόρφωση με τη νομοθεσία του. Εάν ένα κράτος μέλος αποφασίσει να ανοίξει την αγορά τυχηρών παιγνίων σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, κάθε εταιρία που εδρεύει νόμιμα σε κράτος

μέλος δικαιούται να αξιώνει να εισέλθει στην αγορά αυτή και να συμμετάσχει, ενδεχομένως, στη διαδικασία αδειοδοτήσεως που εφαρμόζει το εν λόγω κράτος.

149. Η Αυστριακή Κυβέρνηση δεν μπορεί επομένως να απαγορεύσει νομίμως σε μία επιχείρηση, στην οποία έχει παραχωρήσει άδεια μονοπωλίου διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων στο αυστριακό έδαφος, να ασκήσει την ίδια δραστηριότητα μέσω υποκαταστήματός της σε άλλο κράτος μέλος χωρίς να παρέχει εξηγήσεις για ποιο λόγο μια τέτοια απαγόρευση είναι απαραίτητη για την επίτευξη θεμιτού σκοπού, όπως η προστασία της δημόσιας τάξης και των καταναλωτών που επιδιώκει η ρύθμισή του.

150. Είναι επίσης απαραίτητο η εν λόγω απαγόρευση να επιδιώκει τους σκοπούς αυτούς κατά τρόπο συνεκτικό και συστηματικό. Στην υπό κρίση υπόθεση, εγείρονται ερωτήματα ως προς τη συνεκτικότητα του μέτρου αυτού εφόσον αυτό απαγορεύει μόνον την ίδρυση υποκαταστήματος και όχι τη σύσταση θυγατρικής. Τέλος, η απαγόρευση της δημιουργίας υποκαταστήματος στην αλλοδαπή πρέπει να είναι ανάλογη με τους επιδιωκόμενους σκοπούς.

151. Στον βαθμό που οι συζητήσεις, στην υπό κρίση υπόθεση, επικεντρώθηκαν στη

νομιμότητα του μονοπωλίου εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων και της προϋποθέσεως σχετικά με την ύπαρξη εταιρικής έδρας στην ημεδαπή, δεν μπορώ να αποκλείσω τη δυνατότητα της Αυστριακής Κυβερνήσεως να επικαλεσθεί ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου στοιχεία που δικαιολογούν την υπό εξέταση προϋπόθεση.

152. Για τους λόγους αυτούς προτείνω στο Δικαστήριο να αφήσει στο εθνικό δικαστήριο το έργο της εκτιμήσεως της νομιμότητας της προϋποθέσεως αυτής και να απαντήσει ότι το άρθρο 43 ΕΚ εμποδίζει την εφαρμογή κανονιστικής ρυθμίσεως κράτους μέλους βάσει της οποίας η επιχείρηση που κατέχει μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων στο έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους απαγορεύεται να ιδρύσει υποκατάστημα σε άλλο κράτος μέλος, εκτός εάν η προϋπόθεση αυτή δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος και είναι ανάλογη με τον σκοπό αυτό.

Δ — Η συμπεριφορά του κατέχοντος την άδεια μονοπωλίου

153. Με το πρώτο του ερώτημα, υπό β, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν ένα μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων μπορεί να δικαιολογείται όταν ο κάτοχος της άδειας του μονοπωλίου αυτού εφαρμόζει επεκτατική πολιτική πραγματοποιώντας εντακτική διαφήμιση.

154. Το Δικαστήριο έχει απαντήσει σε παρόμοιο ερώτημα, μεταξύ άλλων με τις προπαρατεθείσες αποφάσεις *Ladbrokes Betting & Gaming* και *Ladbrokes International* καθώς και με την απόφαση *Stoß* κ.λπ.

155. Από τις αποφάσεις αυτές προκύπτει ότι το γεγονός ότι ο κάτοχος της άδειας μονοπωλίου εκμεταλλεύσεως εφαρμόζει επεκτατική πολιτική και προβάλλει διαφημιστικά τα παιχνίδια του δεν είναι οπωσδήποτε ασυμβίβαστο με την ύπαρξη ενός τέτοιου μονοπωλίου και με τον σκοπό της προστασίας των καταναλωτών κατά της υπέρμετρης παρότρυνσής τους για συμμετοχή σε τυχηρά παίγνια.

156. Από τη νομολογία προκύπτει ότι το κράτος μέλος νομίμως επιτρέπει στον κάτοχο άδειας μονοπωλίου εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων να εφαρμόσει επεκτατική πολιτική και να προβάλλει διαφημιστικά τα εν λόγω παιχνίδια εάν αποδεικνύεται ότι τα παράνομα διαδικτυακά παιχνίδια έχουν αυξηθεί σημαντικά, οπότε η εν λόγω επεκτατική πολιτική και η διαφημιστική προβολή είναι αναγκαίες για την κατεύθυνση της επιθυμίας των καταναλωτών εντός νομίμων πλαισίων⁵⁴.

157. Το κράτος μέλος που βρίσκεται αντιμέτωπο με μεγάλο αριθμό δικτυακών τόπων χωρίς άδεια που προσφέρουν τυχηρά παίγνια

⁵⁴ — Απόφαση *Ladbrokes Betting & Gaming* και *Ladbrokes International*, προπαρατεθείσα (σκέψη 30).

μπορεί να επιτρέψει νομίμως στον κάτοχο άδειας μονοπωλίου εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών παιχνιδιών στην επικράτειά του να προβεί σε διαφημιστική προβολή ορισμένης εκτάσεως η οποία να είναι αρκούντως ελκυστική για να επαναφέρει τους καταναλωτές στα νόμιμα παιχνίδια.

επιτύχει μια ισορροπία μεταξύ της επιδίωξης όλων αυτών των σκοπών.

158. Όταν το κράτος μέλος επιδιώκει ταυτοχρόνως την προστασία των καταναλωτών κατά της υπερβολικής προτροπής σε τυχηρά παίγνια και την καταπολέμηση της απάτης και των παράνομων παιχνιδιών, το κατά πόσον η ρύθμισή του ακολουθεί τους σκοπούς αυτούς κατά τρόπο συνεπή και συστηματικό πρέπει επομένως να εκτιμάται με γνώμονα τους διαφορετικούς αυτούς σκοπούς θεωρούμενους από κοινού⁵⁵.

160. Επομένως, στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξετάσει αν η επεκτατική πολιτική που εφαρμόζει ο κάτοχος της άδειας του μονοπωλίου και η διαφημιστική προβολή του, στην κλίμακα που πραγματοποιούνται και αναλόγως της φύσεώς τους, παραμένουν εντός των ορίων που είναι απαραίτητα για την κατεύθυνση των παικτών προς το νόμιμο κύκλωμα και παραμένουν συμβατά με τον σκοπό της προστασίας των καταναλωτών από την υπέρμετρη παρότρυνση προς τα τυχηρά παίγνια⁵⁷.

159. Μια ελεγχόμενη επεκτατική πολιτική, η οποία υποστηρίζεται από διαφημιστική προβολή ορισμένης εκτάσεως για να χειραγωγήσει τους παίκτες προς το νόμιμο κύκλωμα, δεν πρέπει να θεωρείται, κατ' αρχήν, ασυμβίβαστη με τον σκοπό της προστασίας των καταναλωτών κατά της υπερβολικής προτροπής για τυχηρά παίγνια, παρ' όλο που τα δύο αυτά μπορεί να φαίνονται αντίθετα⁵⁶. Είναι σημαντικό η δράση του κατόχου της άδειας μονοπωλίου, όπως αυτή ρυθμίζεται από το οικείο κράτος μέλος, να προσπαθεί να

161. Προτείνω επομένως στο Δικαστήριο να απαντήσει στο υπό εξέταση ερώτημα ότι ένα μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων μπορεί να δικαιολογείται, παρ' όλο που ο κάτοχος της άδειας του μονοπωλίου αυτού εφαρμόζει επεκτατική πολιτική πραγματοποιώντας εντατική διαφήμιση, όταν η εν λόγω επεκτατική πολιτική και η διαφημιστική προβολή είναι απαραίτητες για να κατευθυνθούν οι παίκτες προς τα νόμιμα διαδικτυακά παιχνίδια και δεν είναι τέτοιας εκτάσεως και φύσεως που να καθίστανται ασυμβίβαστες με την προστασία των καταναλωτών κατά της παρότρυνσης σε υπερβολικές δαπάνες για τυχηρά παίγνια.

55 — Ομοίως (σκέψη 26 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

56 — Απόφαση Stoß κ.λπ., προπαρατεθείσα (σκέψη 101 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

57 — Προπαρατεθείσες αποφάσεις Ladbrokes Betting & Gaming και Ladbrokes International (σκέψη 37), καθώς και Stoß κ.λπ. (σκέψη 103).

IV — Πρόταση

162. Κατόπιν των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ως εξής στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Bezirksgericht Linz ως εξής:

- «1) Ρύθμιση κράτους μέλους κολάζουσα ποινικώς τον παραβιάζοντα μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως τυχηρών παιγνίων, όπως το μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως ηλεκτρονικών λαχειοφόρων αγορών που προβλέπει η αυστριακή νομοθεσία, πρέπει να συνάδει με τις ελευθερίες κυκλοφορίας και, ειδικότερα, με το άρθρο 49 ΕΚ, μολονότι η ποινική νομοθεσία εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών.

- 2) Το άρθρο 49 ΕΚ έχει την έννοια ότι η περίπτωση κατά την οποία ο παρέχων υπηρεσίες διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων χρησιμοποιεί υποδομή επικοινωνίας, όπως κεντρικό υπολογιστή και τηλεφωνικό κέντρο, ευρισκόμενη στο κράτος μέλος προορισμού, την οποία του παρέχει τρίτη επιχείρηση, δεν αποκλείει, καθεαυτή, την εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης για την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.

Δεν μπορεί να γίνει επίκληση του άρθρου 49 ΕΚ στην περίπτωση που, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, οι μαλτέζικες θυγατρικές έχουν αμιγώς τεχνητό χαρακτήρα, αποσκοπώντας στο να μπορέσει η αυστριακή μητρική εταιρία τους να καταστρατηγήσει την απαγόρευση εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών παιχνιδιών στην Αυστρία.

Το άρθρο 49 ΕΚ έχει την έννοια ότι ρύθμιση κράτους μέλους η οποία απαγορεύει σε παρέχοντες υπηρεσίες που είναι εγκατεστημένοι στην ημεδαπή να πράσσουν σε εταιρίες εγκατεστημένες σε άλλο κράτος μέλος την υλική υποδομή

για να προτείνουν διαδικτυακά τυχηρά παίγνια σε πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφός του συνιστά περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών κατά την έννοια του άρθρου αυτού.

- 3) Δεν αντιβαίνει στο άρθρο 49 ΕΚ να επιβάλει κράτος μέλος σε κεφαλαιουχική εταιρία στην οποία παραχώρησε άδεια μονοπωλίου εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων στο έδαφός του να έχει την εταιρική έδρα της στην επικράτειά του.

Το άρθρο 43 ΕΚ αντίκειται στην εφαρμογή κανονιστικής ρυθμίσεως κράτους μέλους βάσει της οποίας η επιχείρηση που κατέχει μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων στο έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους απαγορεύεται να ιδρύσει υποκατάστημα σε άλλο κράτος μέλος, εκτός εάν η προϋπόθεση αυτή δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος και είναι ανάλογη με τον σκοπό αυτό.

- 4) Ένα μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως διαδικτυακών τυχηρών παιγνίων μπορεί να δικαιολογείται, παρ' όλο που ο κάτοχος της άδειας του μονοπωλίου αυτού εφαρμόζει επεκτατική πολιτική πραγματοποιώντας εντατική διαφήμιση, όταν η εν λόγω επεκτατική πολιτική και η διαφημιστική προβολή είναι απαραίτητες για να κατευθυνθούν οι παίκτες προς τα νόμιμα διαδικτυακά παιχνίδια και δεν είναι τέτοιας εκτάσεως και φύσεως που να καθίστανται ασυμβίβαστες με την προστασία των καταναλωτών κατά της παρότρυνσης σε υπερβολικές δαπάνες για τυχηρά παίγνια.»